

GEMEENSCHAPPELIJKE OMZENDBRIEF COL 13/2013
VAN DE MINISTER VAN JUSTITIE, DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN, DE
STAATSSECRETARIS VOOR GENDERGELIJKHEID, GELIJKE KANSSEN EN DIVERSITEIT
EN HET COLLEGE VAN PROCUREURS-GENERAAL INZAKE HET OPSPORINGS- EN
VERVOLGINGSBELEID INZAKE DISCRIMINATIE EN HAATMISDRIJVEN (MET INBEGRIIP
VAN DISCRIMINATIES OP GROND VAN HET GESLACHT).

INHOUDSTAFEL

I. NORMATIEF KADER	3
1. FEDERALE WETGEVING	3
2. GEWESTELIJKE EN GEMEENSCHAPSWETGEVING	4
II. CONTEXT EN DOELSTELLINGEN VAN DE OMZENDBRIEF	5
1. CONTEXT	5
2. DOELSTELLINGEN	5
III. MISDRIJFTYPOLOGIE	6
1. HAATMISDRIJF	8
1.1. Definitie	8
1.2. Indicatoren	11
2. SPECIFIEKE MISDRIJVEN	14
2.1. Haatspraak	14
2.2. Andere misdrijven	15
2.3. Begrip "seksisme in de openbare ruimte"	15
2.4. Conversiepraktijken	16
2.5. Pesten en geweld op het werk met een discriminerend karakter	17
IV. IDENTIFICATIE VAN DE FENOMENEN	18
1. RACISME	18
1.1. Afrofobie	18
1.2. Antisemitisme	19
1.3. Romafoobie	19
2. RELIGIEUS OF OP DE FILOSOFISCHE OVERTUIGING GEFUNDEERD MISDRIJF	20
2.1. Antisemitisme	20
2.2. Islamofobie	21
2.3. Antichristianisme	21
3. SEKSISME	21
4. TRANSFOBIE	22
5. HOMOFOBIE	23
6. MISDRIJF TEN AANZIEN VAN EEN PERSOON MET EEN HANDICAP EN/OF EEN ZIEKTE	23
V. REGISTRATIE VAN DE PROCESSEN-VERBAAL	24
1. RICHTLIJNEN VOOR DE POLITIEDIENSTEN	24
1.1. Registratie van haatmisdrijven	24
1.2. Registratie van specifieke misdrijven	26
1.3. Samenloop tussen verschillende fenomenen ("meldingen parket")	28

2.	RICHTLIJNEN VOOR HET OPENBAAR MINISTERIE	28
2.1.	<i>Registratie van haatmisdrijven</i>	29
2.2.	<i>Registratie van specifieke misdrijven</i>	31
2.3.	<i>Samenloop tussen verschillende contextcodes (contexttags)</i>	33
VI.	SPECIFIEKE OPDRACHTEN REFERENTIEMAGISTRATEN EN POLITIEAMBTENAREN	33
1.	OPDRACHTEN VAN HET COLLEGE VAN PROCUREURS-GENERAAL	33
2.	OPDRACHTEN VAN DE COÖRDINERENDE MAGISTRAAT	34
3.	OPDRACHTEN VAN DE PROCUREUR-GENERAAL EN DE REFERENTIEMAGISTRAAT BIJ HET PARKET-GENERAAL OF HET AUDITORAAT-GENERAAL	34
4.	OPDRACHTEN VAN DE PROCUREUR DES KONINGS EN DE ARBEIDSAUDITEUR	34
5.	OPDRACHTEN VAN DE REFERENTIEMAGISTRAAT BIJ HET PARKET	35
6.	OPDRACHTEN VAN DE REFERENTIEMAGISTRAAT BIJ HET ARBEIDSAUDITORAAT	36
7.	OPDRACHTEN VAN DE REFERENTIEPOLITIEAMBTENAREN	37
8.	LIJST VAN REFERENTIEPERSONEN	38
VII.	ARRONDISSEMENTEEL ACTIEPLAN	39
VIII.	BELEID BETREFFENDE DE OPSPORING EN DE VERVOLGING VAN DE MISDRIJVEN	40
1.	OP HET NIVEAU VAN DE POLITIEDIENSTEN	40
1.1.	<i>Onmiddellijke kennisgeving aan de procureur des Konings of de arbeidsauditeur</i>	42
2.	OP HET NIVEAU VAN HET OPENBAAR MINISTERIE	43
2.1.	<i>Een aangepaste reactie op elk feit dat een constitutief element van een misdrijf is</i>	43
2.2.	<i>Aanhangigmaking bij de onderzoeksrechter of rechtstreekse dagvaarding</i>	44
2.3.	<i>Overzicht van de strafrechtelijke reacties</i>	44
2.4.	<i>Minderjarige daders</i>	45
2.5.	<i>Bijstand aan slachtoffers</i>	46
3.	SPECIFIEKE REACTIE WANNEER EEN OP INTERNET GEPLEEGD MISDRIJF WORDT ONTDEKT (DISCRIMINERENDE CYBERHAAT): VERWIJDEREN VAN CONTENT	46
3.1.	<i>Begrippen</i>	47
3.2.	<i>Nationaal aanspreekpunt inzake online haatspraak: sectie i2-IRU (Internet Referral Unit) van de Directie van de Bestrijding van de Zware en Georganiseerde Criminaliteit (DJSOC-i2-IRU)</i>	49
3.3.	<i>Verwijdering van content op een website</i>	50
3.4.	<i>Content op een onlineplatform</i>	51
3.5.	<i>Aansprakelijkheid van de internetproviders en -dienstenleveranciers</i>	52
4.	BIJZONDER GEVAL VAN PERSMISDRIJF	54
4.1.	<i>Begrip</i>	54
4.2.	<i>Synthese</i>	55
IX.	BURGERRECHTELIJKE PROCEDURE	55
X.	OPLEIDING	56
XI.	SAMENWERKING TUSSEN HET OPENBAAR MINISTERIE, UNIA EN HET IGVM	56
XII.	EVALUATIE	57
XIII.	INWERKINGTREDING	57
XIV.	BIJLAGEN	58

I. NORMATIEF KADER

De lijst hieronder is allerm minst exhaustief. Ze wil enkel de aandacht van de magistraten vestigen op de veelheid aan regels die binnen het domein van deze omzendbrief kunnen worden toegepast. Hun inventarisering en a fortiori hun becommentariëring overstijgen het kader van deze omzendbrief. Teneinde het inzicht in de materie te vergemakkelijken, werd naast de huidige omzendbrief een lexicon opgesteld, dat beschikbaar is op de website van het Interfederaal Gelijkekansencentrum (UNIA). Het bevat een bijgewerkte lijst van de betrokken normen. Voor meer details over deze normen is het daarenboven nuttig de internetsites van UNIA en het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM) te raadplegen:

<https://www.unia.be/nl>

<https://igvm-iefh.belgium.be/nl>

Er bestaat sinds kort ook een Vlaams Mensenrechteninstituut: <https://www.Vlaamsmensenrechteninstituut.be//>.

1. FEDERALE WETGEVING

- Artikelen 37*quinquies*, 37*octies*, 78*ter*, 405*quater*, 417/20, 422*quater*, 438*bis*, 442*ter*, 444, 453*bis*, 514*bis*, 525*bis*, 532*bis*, 534*quater* van het Strafwetboek;
- Artikelen 42/1, 42/2, 119 tot 122/5 en 189 van het Sociaal Strafwetboek;
- Wet van /23 maart 1995 tot bestraffing van het ontkennen, minimaliseren, rechtvaardigen, of goedkeuren van de genocide die tijdens de tweede wereldoorlog door het Duitse/nationaalsocialistische regime is gepleegd (“negationismewet”);
- Afdeling 2 van Hoofdstuk V*bis* van de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk (“welzijnswet”);
- Wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden, onder meer gewijzigd door de wet van 10 mei 2007 (“antiracismewet”);
- Wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, (“antidiscriminatiewet”);
- Wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen (“genderwet”);
- Wet van 10 mei 2007 tot aanpassing van het Gerechtelijk Wetboek aan de wetgeving ter bestrijding van discriminatie en tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden;
- Wet van 22 mei 2014 ter bestrijding van seksisme in de openbare ruimte en tot aanpassing van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie teneinde de daad van discriminatie te bestraffen;

- Wet van 13 juli 2023 voor de preventie en de bestrijding van feminicides en gendergerelateerde dodingen *[en het geweld dat daaraan voorafgaat]*¹;
- Wet van 31 juli 2023 tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op het strafbaar stellen van conversiepraktijken.

2. GEWESTELIJKE EN GEMEENSCHAPSWETGEVING

Vlaamse decreten

- Decreet van 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt;
- Decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijke kansen- en gelijke behandelingsbeleid;
- Decreet van 20 maart 2009 houdende de toegankelijkheid van publieke plaatsen voor personen met een assistentiehond.

Decreet van de Franse Gemeenschap

- Decreet van 12 december 2008 betreffende de bestrijding van sommige vormen van discriminatie.

Decreet van de Duitstalige Gemeenschap

- Decreet van 19 maart 2012 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie.

Decreet van het Waals Gewest

- Decreet van 6 november 2008 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, zoals gewijzigd door het decreet van 19 maart 2009.

Ordonnanties van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- Ordonnantie van 17 juli 2003 houdende de Brusselse huisvestingscode;
- Ordonnantie van 4 september 2008 ter bevordering van diversiteit en ter bestrijding van discriminatie in het Brussels gewestelijk openbaar ambt;
- Ordonnantie van 4 september 2008 betreffende de strijd tegen discriminatie en de gelijke behandeling op het vlak van de tewerkstelling;
- Ordonnantie van 30 april 2009 betreffende het toezicht op de reglementeringen inzake werkgelegenheid die tot de bevoegdheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest behoren en de invoering van administratieve geldboeten toepasselijk in geval van inbreuk op deze reglementeringen (artikel 4/3);
- Ordonnantie van 5 oktober 2017 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie en ter bevordering van gelijke behandeling;

¹ Het toevoegsel tussen haakjes fungeert niet in het Belgisch Staatsblad (B.S. van 31 augustus 2023, p. 70960).

- Kaderordonnantie van 25 april 2019 met het oog op een beleid voor de bevordering van diversiteit en de bestrijding van discriminatie bij de Brusselse plaatselijke ambtenarij;
- Ordonnantie van 30 juni 2022 ter bevordering van de diversiteit en ter bestrijding van de discriminatie in de instellingen, centra en diensten die tot de bevoegdheid van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie behoren alsook in de Diensten van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

Decreten van de Franse Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- Decreet van 22 maart 2007 betreffende de gelijkheid van behandeling van personen in de beroepsopleiding;
- Decreet van 9 juli 2010 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie en de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling.

II. CONTEXT EN DOELSTELLINGEN VAN DE OMZENDBRIEF

1. CONTEXT

Deze wetten, decreten en ordonnanties brengen de Belgische wetgeving in overeenstemming met de Europese richtlijnen inzake de strijd tegen discriminaties, en voeren de door België krachtens verscheidene internationale verdragen aangegane verplichtingen uit. De wetgeving is herhaaldelijk gewijzigd, en nieuwe teksten werden aangenomen.

Het is gebleken dat:

- de wetgeving inzake discriminatie in de praktijk niet altijd duidelijk is en niet altijd correct wordt toegepast;
- de samenwerking tussen het Openbaar Ministerie, de politie en/of de bevoegde sociale inspectiediensten voor verbetering vatbaar is;
- de registratie van discriminatiemisdrijven verbeterd dient te worden;
- de samenwerking met de institutionele partners verder moet worden uitgewerkt, in eerste instantie met UNIA en het IGVM;
- de vonnissen en statistieken niet steeds aan de institutionele partners bezorgd worden.

2. DOELSTELLINGEN

Deze omzendbrief strekt ertoe het opsporings- en vervolgingsbeleid te uniformeren betreffende de inbreuken op de wetten, decreten en ordonnanties ter bestrijding van discriminatie, met inbegrip van de fenomenen 'negationisme' en 'seksisme'. In dit opzicht wordt voorzien in een uniform kader en in uniforme criteria om dit beleid op het terrein op homogene wijze te kunnen uitvoeren. *In concreto* worden de volgende doelstellingen nagestreefd:

- een aantal begrippen uitklaren en vastgestelde fenomenen definiëren;

- feiten van discriminatie en haatmisdrijven efficiënter identificeren en registreren;
- de parketmagistraten, het arbeidsauditoraat, de politie en de bevoegde sociale inspectiediensten voor de problematiek en de bestaande wetgeving sensibiliseren;
- magistraten en politiemensen op het terrein in de opsporing en vervolging van deze misdrijven doeltreffender oriënteren;
- de wederzijdse samenwerking en de uitwisseling tussen de gerechtelijke en politionele actoren onderling en tussen UNIA en het IGVM verbeteren;
- bijzondere aandacht schenken aan de opsporing van misdrijven die via het internet gepleegd zijn, en specifieke samenwerkingen uitwerken;
- bijzondere aandacht besteden aan de uitbouw van specifieke alternatieve maatregelen.

Opmerking: de begrippen “gemeenschap” of “groep” worden in deze omzendbrief gebruikt om de materie gemakkelijker te benaderen en de richtlijnen vlotter te formuleren, waarbij de slachtoffers van discriminatie, ongeacht het beschermde, daadwerkelijke of veronderstelde criterium, niet noodzakelijk ervan uitgaan deel uit te maken van een specifieke groep of gemeenschap.

III. MISDRIJFTYPOLOGIE

De antidiscriminatiewetgeving bevat een aantal strafrechtelijke bepalingen op basis waarvan sommige gedragingen als misdrijf gekwalificeerd kunnen worden.

Voor een beter begrip van deze complexe wetgeving lijkt het relevant om een typologie van de misdrijven inzake discriminatie uit te werken, die hieronder uitvoeriger worden geanalyseerd.

Het begrip “**haatmisdrijf**” (cf. punt III.1) wordt doorgaans gehanteerd om te verwijzen naar een niet nader in de antidiscriminatiewetgeving omschreven misdrijf, waarbij één van de drijfveren (en dus niet het enige motief) van de dader bestaat in de haat tegen, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon wegens één van de door de wet beschermde kenmerken. In dit geval is er sprake van een op “discriminatie” of “haat” gebaseerde drijfveer.

De wetgever houdt op twee manieren rekening met deze discriminerende drijfveer:

- enerzijds, door te voorzien in een **verzwarende omstandigheid**, d.w.z. een omstandigheid die resulteert in een hogere straftoemeting, voor een beperkt aantal inbreuken op het Strafwetboek
- anderzijds, door te voorzien in een algemene **verzwarende factor**, die de rechter in overweging dient te nemen bij de keuze van de straf of de maatregel en de zwaarte ervan, zonder een straf te kunnen opleggen die hoger is dan de maximaal voor het misdrijf vastgelegde straf, voor alle inbreuken, behalve in de gevallen waarin de discriminerende drijfveer overeenkomstig de wet als een verzwarende omstandigheid wordt gekwalificeerd.

De op “discriminatie” of op “haat” gebaseerde drijfveer zal bijgevolg in aanmerking worden genomen ongeacht de vastgestelde of aangegeven inbreuk.

In de antidiscriminatiewetgeving zijn overigens een aantal **specifieke strafbaarstellingen** opgenomen:

- het begrip “**haatspraak**” (cf. punt III. 2.1.) wordt frequent gebruikt om te verwijzen naar de op grond van bijzondere wetten strafbaar gestelde, en wegens één van de door de wet beschermde kenmerken gepleegde misdrijven die, in de in artikel 444 van het Strafwetboek vermelde omstandigheden, bestaan uit gesproken of geschreven woorden, publicaties of zelfs gebaren of gedragingen die een uiting van discriminatie, haat of geweld zijn;
- naast de haatspraak worden nog **andere** gedragingen strafbaar gesteld krachtens de wetten van 2007. Deze inbreuken worden opgelijst in punt III.2.2.;
- **seksisme in de openbare ruimte**, dat vaak al te beperkend “belaging op straat” (cf. III.2.3.) wordt genoemd, wordt strafbaar gesteld op grond van de wet van 22 mei 2014.
- Ook de wet van 31 juli 2023 kan geciteerd worden, op grond waarvan via de invoeging van de artikelen 442*quinquies* tot 442*nonies* in het Strafwetboek, de **conversiepraktijken** strafbaar gesteld worden (zie punt III.2.4.).
- Tot slot komen de misdrijven **pesten en geweld op het werk met een discriminerend karakter** aan bod in punt III.2.5.

Deze poging om de misdrijven inzake discriminatie in te delen in categorieën stuit onvermijdelijk op grenzen die verband houden met de verscheidenheid aan strafbaar gestelde gedragingen. Zo valt seksisme in de openbare ruimte in heel wat gevallen onder “haatspraak” in de zin van de hierboven vermelde definitie.

De categorieën, die zijn geïntroduceerd om de materie beter te kunnen begrijpen en de in deze omzendbrief vermelde richtlijnen te kunnen toepassen, moeten dus niet als hermetisch worden beschouwd.

In deze omzendbrief wordt de algemene term “discriminatie(s)” aangewend wanneer de verschillende types gedragingen niet van elkaar dienen te worden onderscheiden.

Een specifiek hoofdstuk van de omzendbrief is gewijd aan “discriminerende cyberhaat” aangezien een aantal inbreuken gepleegd worden op het internet, met name op de sociale netwerken.

De meest frequent gepleegde misdrijven, die in deze omzendbrief nader worden bestudeerd, zijn in de federale wetgeving verankerd. Er mag evenwel niet uit het oog verloren worden dat de wetgeving van de deelstaten ook strafbepalingen ter zake bevat.

1. HAATMISDRIJF

1.1. DEFINITIE.

Het begrip “**haatmisdrijf**” verwijst naar een in de antidiscriminatiewetgeving niet nader omschreven misdrijf, waarbij één van de drijfveren van de dader bestaat in de haat tegen, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon wegens één van de door de wet beschermde kenmerken. In dit geval is er sprake van een op “discriminatie” of “haat” gebaseerd motief.

De wetgever houdt op twee manieren rekening met deze op discriminatie gebaseerde drijfveer:

a) Verzwarende omstandigheid

In het Strafwetboek is een **verzwarende omstandigheid**, die de straftoemeting verhoogt, ingevoerd voor een exhaustieve lijst misdrijven waarbij één van de drijfveren (**maar niet noodzakelijk het enige motief**) van de dader van het bedoelde misdrijf bestaat in de haat tegen, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon wegens één van de wettelijk beschermde kenmerken, die onder punt c) hieronder worden opgesomd.

Deze verzwarende omstandigheid wordt momenteel vermeld in de artikelen 405*quater*, 417/20, 422*quater*, 438*bis*, 442*ter*, 453*bis*, 514*bis*, 525*bis*, 532*bis* en 534*quater* van het Strafwetboek².

Misdrijf	Hoofdartikel	Artikel dat voorziet in de verzwarende omstandigheid
Doodslag	Art. 393	Art. 405 <i>quater</i>
Opzettelijke slagen en verwondingen	Art. 398, 399, 400, 401, 405 <i>bis</i>	Art. 405 <i>quater</i>
Opzettelijk toedienen van stoffen die de dood kunnen teweegbrengen of die de gezondheid zwaar kunnen schaden	Art. 402, 403, 404, 405, 405 <i>bis</i>	Art. 405 <i>quater</i>
Aantasting van de seksuele integriteit	Art. 417/7	Art. 417/20
Voyeurisme	Art. 417/8	Art. 417/20
Niet-consensuele verspreiding van seksueel getinte inhoud	Art. 417/9	Art. 417/20
Niet-consensuele verspreiding, met kwaadwillig opzet of uit winstbejag, van seksueel getinte inhoud;	Art. 417/10	Art. 417/20
Verkrachting	Art. 417/11	Art. 417/20
Verzuimen hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert	Art. 422 <i>bis</i>	Art. 422 <i>quater</i>
Schuldig verzuim om hulp te verlenen	Art. 422 <i>ter</i>	Art. 422 <i>quater</i>
Willekeurige aanhouding en detentie door bijzondere personen	Art. 434 tot 437	Art. 438 <i>bis</i>

² Er kan opgemerkt worden dat de artikelen 405*quater* en 417/20 voorzien in een verplichte verzwarende omstandigheid, terwijl in de andere artikelen sprake is van een facultatieve verzwarende omstandigheid.

Schending van de woonplaats door bijzondere personen	Art.439 tot 442/1	Art. 438bis
Belaging	Art. 442bis	Art. 442ter
Aanranding van de eer of de goede naam van personen (laster, eerroof)	Art. 443 tot 452	Art. 453bis
Grafschennis	Art. 453	Art. 453bis
Brandstichting	Art. 510 tot 514	Art. 514bis
Vernieling van bouwwerken, stoommachines en telegraaf toestellen	Art. 521 tot 525	Art. 525bis
Vernieling of beschadiging van eetwaren, koopwaren of andere roerende eigendommen	Art. 528 tot 532	Art. 532bis
Graffiti en beschadiging van onroerende eigendommen	Art. 534bis en 534ter	Art. 534quater

b) Verzwarende factor

In artikel 78ter van het Strafwetboek wordt de discriminerende drijfveer daarenboven als algemene **verzwarende factor** vastgelegd³.

Wanneer één van de drijfveren (**het gaat niet noodzakelijkerwijs om de enige drijfveer van de dader**) van het misdrijf bestaat in de haat tegen, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon op grond van één van de beschermde kenmerken, moet de rechter rekening houden met deze factor bij de keuze van de straf of de maatregel en de zwaarte ervan, zonder een hogere straf te kunnen opleggen dan de maximaal voor het misdrijf vastgelegde straf, voor alle misdrijven, behalve in de gevallen waarin de wet van de discriminerende drijfveer een verzwarende omstandigheid maakt.

c) Gemeenschappelijke toepassingsvoorwaarden

De op “discriminatie” of op “haat” gebaseerde drijfveer wordt bijgevolg in aanmerking genomen ongeacht de vastgestelde of aangegeven inbreuk.

De discriminerende drijfveer is **niet noodzakelijkerwijs de enige drijfveer** van de dader.

De **beschermde kenmerken** zijn het **zogenaamde ras**, de **huidskleur**, de **afkomst**, de **nationale of etnische afstamming**, de **nationaliteit**, het **geslacht**⁴, de **zwangerschap**, de **bevalling**, het **geven van borstvoeding**, de **medisch begeleide voortplanting**, het

³ Wet van 6 december 2022 om justitie menselijker, sneller en straffer te maken IIbis (B.S., 21 december 2022).

⁴ Alle dimensies van het kenmerk “**geslacht**” worden bijgevolg uitdrukkelijk beoogd.

ouderschap⁵, de zogenaamde geslachtsverandering⁶, de genderidentiteit⁷, de genderexpressie⁸, de seksekenmerken, de seksuele oriëntatie, de burgerlijke staat, de geboorte, de leeftijd, het vermogen⁹, het geloof of de levensbeschouwing, de gezondheidstoestand¹⁰, een handicap, de taal, de politieke overtuiging, de syndicale overtuiging, een fysieke of genetische eigenschap of de sociale afkomst en positie¹¹.

Deze lijst werd herhaaldelijk aangepast en zou ook in de toekomst nog herzien kunnen worden, waardoor het aanbevolen wordt de beschermde criteria in de desbetreffende bepalingen na te gaan.

Het is weinig relevant of dit kenmerk **daadwerkelijk aanwezig is of slechts vermeend is** door de dader.

De discriminerende drijfveer wordt eveneens in aanmerking genomen wanneer er sprake is van een (vermeende) band tussen de dader en het slachtoffer ten aanzien van wie hij haat, misprijzen of vijandigheid koestert wegens één van de beschermde kenmerken (**discriminatie bij associatie**).

Het kan gaan om een misdrijf **ten aanzien van een goed**, een natuurlijke persoon of een rechtspersoon.

De begrippen "haat" of "vijandigheid" worden niet omschreven in de wetgeving. Bijgevolg worden courante definities ervan in aanmerking genomen:

- **haat** wordt gedefinieerd als een sterk gevoel waardoor de drang ontstaat om een individu kwaad te doen en zich te verkneukelen in het kwaad dat de betrokkene overkomt;
- **vijandigheid** wordt omschreven als een gevoel van afkeer of weerzin ten aanzien van een individu.

⁵ Onder ouderschap vallen moederschap, vaderschap, mee-moederschap en adoptie ((DOC 55 2824/001, p. 19). Ter informatie: wat betreft het begrip "ouderschap" werd de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen herhaaldelijk gewijzigd. Artikel 4 van de voornoemde wet betreft de volgende criteria: geslacht, zwangerschap, medisch begeleide voortplanting, bevalling, geven van borstvoeding, **moederschap, gezinsverantwoordelijkheden**, genderidentiteit, genderexpressie, seksekenmerken en medische of sociale transitie.

⁶ In het Strafwetboek werd het begrip "zogenaamde geslachtsverandering" ingevoegd omdat het begrip "geslachtsverandering", dat als uitermate beperkend wordt beschouwd, niet meer gebruikt wordt (DOC 55 2824/001, p. 18-19). Artikel 4 van de wet van 10 mei 2007 werd trouwens gewijzigd door de wet van 28 juni 2023 om dit begrip te vervangen door "medische en sociale transitie".

⁷ In de voorbereidende werkzaamheden van de wet van 22 mei 2014 tot wijziging van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen met het oog op de uitbreiding ervan naar genderidentiteit en genderexpressie (DOC 53 3483/001) definieert de wetgever de begrippen "**genderidentiteit**" en "**genderexpressie**" als volgt: "**Genderidentiteit** verwijst naar de diepe innerlijke overtuiging en individuele beleving van eenieder van het eigen gender, dat al dan niet overeenkomt met het geslacht dat bij geboorte werd toegewezen, met inbegrip van de eigen lichaamsbeleving. **Genderexpressie** verwijst daarnaast naar de manier waarop mensen (onder meer door kledij, spraak en manier van gedragen) vorm geven aan hun genderidentiteit, en de manier waarop deze gepercipieerd wordt door anderen. Gewoonlijk trachten mensen hun genderexpressie in overeenstemming te brengen met hun genderidentiteit, of genderidentiteiten, ongeacht het geslacht dat hen werd toegewezen bij de geboorte. Genderexpressie omvat eveneens occasionele, of tijdelijke vormen van uitdrukking geven aan gender."

⁸ Cf. de voorgaande voetnoot.

⁹ Het begrip "fortuin" werd vervangen door "**vermogen**" om te verduidelijken dat hiermee armoede wordt bedoeld.

¹⁰ Het begrip "huidige of toekomstige gezondheidstoestand" werd in deze wet vervangen door "**gezondheidstoestand**" zodat rekening kan worden gehouden met de gezondheidstoestand in het **verleden**, het heden en de toekomst. (DOC 55 2824/001, p. 18).

¹¹ Bij het begrip "sociale afkomst" werd het begrip "**sociale positie**" toegevoegd om elke dubbelzinnigheid weg te nemen. De wetgever geeft het volgende te kennen: "**Door deze uitbreiding zou het duidelijk zijn dat zowel personen gedomicilieerd in bepaalde wijken (= sociale afkomst) als personen met een gerechtelijk verleden, dakloze personen en werklozen (= sociale positie) bedoeld worden.**" (DOC 55 2824/001, p. 19).

In de voorbereidende werkzaamheden van de wet van 22 mei 2014 ter bestrijding van seksisme in de openbare ruimte en tot aanpassing van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie teneinde de daad van discriminatie te bestraffen wordt **minachting** door de wetgever gedefinieerd als het beschouwen van een persoon als niet achtenswaardig of moreel laakbaar.

Als het motief van de dader bestaat in haat, misprijzen of vijandigheid, kan deze drijfveer worden afgeleid uit één indicator of uit meerdere indicatoren die zijn opgenomen in deze omzendbrief. In het algemeen impliceert een dergelijk motief:

- dat de verdachte het slachtoffer selecteerde omwille van één door de wet beschermd kenmerk of meerdere door de wet beschermde kenmerken **en/of**;
- dat de verdachte een zekere vijandigheid vertoonde ten aanzien van één door de wet beschermd kenmerk of meerdere door de wet beschermde kenmerken **vóór**, tijdens of na het plegen van het misdrijf.

1.2. INDICATOREN

Ter herinnering: haat, misprijzen of vijandigheid hoeft niet de enige drijfveer of het hoofdmotief van de dader te zijn om de gepleegde feiten te kunnen beschouwen als een haatmisdrijf.

Het haatmotief in hoofde van de dader kan in aanmerking worden genomen ongeacht of het slachtoffer al dan niet een specifiek kenmerk vertoont. Het slachtoffer hoeft niet noodzakelijk te behoren tot de geviseerde gemeenschap of een specifiek kenmerk te hebben. Het is bijvoorbeeld mogelijk om vervolging in te stellen op grond van slagen en verwondingen omwille van de vermeende homoseksuele oriëntatie van een slachtoffer dat niet homoseksueel is, voor zover de context waarbinnen het misdrijf is gepleegd (plaats, manifestatie, enz.) of de uitspraken van de dader (beledigingen, bedreigingen, enz.) voldoende aantonen dat één van de drijfveren homofobie was.

De discriminerende drijfveer wordt eveneens in aanmerking genomen wanneer er sprake is van een band of vermeende band tussen het slachtoffer en de persoon ten aanzien van wie de dader haat, misprijzen of vijandigheid koestert wegens één van de beschermde kenmerken (discriminatie bij associatie). Het is bijvoorbeeld mogelijk om een dader die de echtgenoot van een persoon van Noord-Afrikaanse afkomst belaagt te vervolgen wegens pesten vanuit een racistisch oogmerk wanneer de omstandigheden van de zaak voldoende aantonen dat één van de drijfveren bestaat in een band tussen het slachtoffer en de persoon ten aanzien van wie de dader haat, misprijzen of vijandigheid koestert omwille van diens afkomst.

Aan de hand van de volgende indicatoren kan worden bepaald of het gaat om een haatmisdrijf:

Slachtoffer	- Het slachtoffer uit het gevoel dat de feiten werden gepleegd op basis van een haatmotief of discriminerend motief of verklaart uitdrukkelijk dat dit het geval is; - Door de fysieke, vestimentaire, taalkundige of religieuze kenmerken van het slachtoffer kan het slachtoffer
-------------	---

	worden gezien als verschillend van de verdachte en/of van de meerderheidsgroep; - De religieuze of nationale afstamming, de seksuele oriëntatie, de handicap, enz. van het slachtoffer zijn algemeen bekend; - Het slachtoffer is een vertegenwoordiger van diens gemeenschap; - Als het slachtoffer geen lid is van de geviseerde groep, moet het volgende worden nagegaan: Is het slachtoffer lid van een groep die ijvert voor de belangen van de geviseerde groep, of was het slachtoffer in het gezelschap van een lid van de laatstgenoemde groep?; Is het slachtoffer gelinkt aan een lid van de geviseerde groep? (Is het slachtoffer bijvoorbeeld gehuwd met of een familielid van één van de leden ervan?).
Verdachte	- De verdachte maakte voor, tijdens of na de feiten opmerkingen, beledigingen of gebaren over de kenmerken van het slachtoffer waaruit de discriminerende motieven kunnen worden afgeleid; - De verdachte staat bekend om daden waarbij die gelijkaardig te werk ging en die de verdachte pleegde ten aanzien van andere slachtoffers van dezelfde groep; - De verdachte is lid van een min of meer georganiseerde haatgroep of heeft een band met de leden van een dergelijke groep; - De verdachte draagt of droeg een zichtbaar teken (tatoeage, kledij, haarsnit) op basis waarvan kan worden vastgesteld dat die deel uitmaakt van een specifieke groep die afkerig staat tegenover de groep waartoe het slachtoffer behoort;
Aard van de feiten	- Uit de aard van de feiten blijkt een bijzonder verlangen om het slachtoffer te vernederen (bijvoorbeeld: verkrachting); - De verdachte pleegde buitensporig geweld ten aanzien van het slachtoffer of behandelde hem/haar vernederend of ontterend; - De feiten lijken gepleegd zonder duidelijk motief (willekeurig).
Plaats van de feiten	- Er werden tekeningen, markeringen, symbolen of graffiti achtergelaten op de plaats van de feiten; - Het slachtoffer bevond zich op of dicht bij een plaats die doorgaans wordt geassocieerd met of bezocht door een specifieke groep (bv. een gebedsplaats of een begraafplaats) of op een plaats waar de leden van een gemeenschap gewoonlijk samenkomen (bv. een LGBTQIA+-bar of -nachtclub);

	- De feiten zijn gepleegd dicht bij een plaats die verband houdt met de groep van de agressor (bv. het hoofdkwartier van een extremistische organisatie) of dicht bij een plaats waarvan bekend is dat er geregeld aan haat gelinkte wanbedrijven worden gepleegd;
Omstandigheden waarin de feiten worden gepleegd	- De feiten hebben plaatsgevonden ter gelegenheid van een evenement of demonstratie of in omstandigheden of een context waarbij personen betrokken waren die bekend staan om hun haat, minachting of vijandigheid ten aanzien van de groep van het slachtoffer (bv. de feiten vonden plaats ter gelegenheid van een voetbalwedstrijd waarbij de supporters eerder racistische of homofobe liederen hebben gezongen);
Datum van de feiten	- De feiten zijn gepleegd op een datum met een voor de groep van het slachtoffer bijzondere betekenis (bv. een religieus of nationaal feest, de Belgian Pride); - De feiten hebben zich voorgedaan op een datum met een voor de groep van de verdachte bijzondere betekenis of op een datum die volgens de verdachte verband houdt met de groep van het slachtoffer (bv. 11 september, de geboortedag van Adolf Hitler); - De gepleegde feiten zijn gelinkt aan bepaalde door de media verspreide informatie.
Getuige	- De getuige heeft het gevoel dat de feiten werden gepleegd op basis van een haatmotief of discriminerend motief of verklaart uitdrukkelijk dat dit het geval is;
Politieambtenaar	- De politieambtenaar die de klacht optekent, heeft het gevoel dat de feiten werden gepleegd op basis van een haatmotief of discriminerend motief of verklaart uitdrukkelijk in zijn vaststellingen dat dit het geval is.
Geviseerde gemeenschap	- Een aanzienlijk aantal leden van de gemeenschap waar het slachtoffer deel van uitmaakt meent dat de feiten ingegeven zijn door een vorm van discriminatie.
Antecedenten	- Er bestaan precedentes van gelijkaardige feiten (type daad, plaats van de feiten, kenmerken van het slachtoffer, modus operandi, enz.); - Het slachtoffer was het doelwit van vroegere daden (berichten, beledigingen, bedreigingen, telefonische oproepen, chantage, enz.).
Verschillen tussen de verdachte en het slachtoffer	- De verdachte en het slachtoffer verschillen op het vlak van etnische, religieuze of nationale afstamming, gender of seksuele oriëntatie; - Het slachtoffer is lid van een groep die op de plaats waar de feiten zijn gepleegd aanzienlijk in de minderheid was tegenover een andere groep; - Er is sprake van een voorgeschiedenis van vijandigheden tussen de groep van het slachtoffer en die van de verdachte.

Er moet eveneens op worden gewezen dat een haatmisdrijf ook kan bestaan uit **een eigendomsdelict**. In dit opzicht moeten de volgende **indicatoren** in aanmerking worden genomen:

- de geïsoleerde of beschadigde goederen bevinden zich in een aan de geïsoleerde groep gelinkte plaats (bv. gebedsplaats, school waar vooral leden van een gemeenschap les volgen, LGBTQIA+-bar of -lokaal, enz.);
- de geïsoleerde goederen hebben een symbolische betekenis (bv. historisch monument, begraafplaats, enz.).

2. SPECIFIEKE MISDRIJVEN

2.1. HAATSPRAAK

Het begrip “**haatspraak**” verwijst naar op grond van bijzondere wetten strafbaar gestelde en wegens één van de door de wet beschermde kenmerken gepleegde misdrijven die, in de in artikel 444¹² van het Strafwetboek bedoelde omstandigheden, bestaan uit gesproken of geschreven woorden, publicaties, zelfs gebaren of gedragingen die een uiting van discriminatie, haat of geweld zijn.

Rekening houdend met de ruime interpretatie van artikel 444 van het Strafwetboek kunnen ook op het internet gestelde gedragingen, zelfs in een gesloten discussiegroep (van meer dan twee personen), met dit type misdrijf worden gelijkgesteld.

Zonder in details te treden over de analyse van de constitutieve elementen ervan, gaat het hierbij om de volgende misdrijven:

- het aanzetten tot **discriminatie, haat, geweld** of segregatie (artikel 20 van de antiracismewet, artikel 22 van de antidiscriminatiewet en artikel 27 van de genderwet);
- **het verspreiden van denkbelden die gegrond zijn op rassuperioriteit of rassenhaat** (artikel 21 van de antiracismewet);
- **het behoren tot een groep die segregatie of discriminatie wegens raciale kenmerken verkondigt** (artikel 22 van de antiracismewet);
- **negationisme** (artikel 20 van de antiracismewet, en de negationismewet van 23 maart 1995).

¹² “[...] [De] tenlasteleggingen geschieden [meer bepaald]:

-hetzij in openbare bijeenkomsten of plaatsen;

-hetzij in tegenwoordigheid van verscheidene personen, in een plaats die niet openbaar is, maar toegankelijk voor een aantal personen die het recht hebben er te vergaderen of ze te bezoeken;

-hetzij om het even welke plaats, in tegenwoordigheid van de beledigde en voor getuigen;
-hetzij door geschriften, al dan niet gedrukt, door prenten of zinnebeelden, die aangeplakt, verspreid of verkocht, te koop geboden of openlijk tentoongesteld worden;

-hetzij ten slotte door geschriften, die niet openbaar gemaakt, maar aan verscheidene personen toegestuurd of meegedeeld worden.”

Zoals reeds eerder aangehaald, stuit de indeling van de misdrijven inzake discriminatie in categorieën onvermijdelijk op een aantal beperkingen die verband houden met de verscheidenheid aan strafbaar gestelde gedragingen, hoewel ze het mogelijk maakt om de materie beter te begrijpen. Zo valt seksisme in de openbare ruimte (categorie 2.3.) in een groot aantal gevallen onder “haatspraak” in de zin van de voorgestelde definitie.

2.2. ANDERE MISDRIJVEN

Naast deze haatmisdrijven en haatspraak worden ook volgende **andere** gedragingen strafbaar gesteld krachtens de antidiscriminatiewetgeving: discriminatie door een ambtenaar of een drager van het openbaar gezag in de uitoefening van zijn ambt (artikel 23 van de antiracismewet, artikel 23 van de antidiscriminatiewet en artikel 28 van de genderwet), het zich niet voegen naar een vonnis of een arrest dat, als gevolg van een vordering tot staking, werd gewezen (artikel 26 van de antiracismewet, artikel 24 van de antidiscriminatiewet en artikel 29 van de genderwet) of bepaalde vormen van discriminatie binnen de goederen- en dienstensector (artikel 24 van de antiracismewet en artikel 28 van de genderwet) of gepleegd door werkgevers van de openbare sector (artikel 25 van de antiracismewet en artikel 28 van de genderwet).

Enkele voorbeelden: het afwijzen van een kandidaat-sollicitant omwille van zijn/haar huidskleur of geslacht is een strafmisdrijf. De wet beteugelt ook het ontzeggen van toegang tot een dancing aan een persoon omwille van diens afkomst of genderidentiteit.

Er mag niet uit het oog worden verloren dat ook in de wetgeving van de deelstaten een aantal misdrijven voorhanden is dat deel van deze categorie zou kunnen uitmaken, maar die hier niet verder in detail uiteengezet worden.

2.3. BEGRIIP "SEKSISME IN DE OPENBARE RUIMTE"

Op grond van de wet van 22 mei 2014 worden alle gebaren of handelingen strafbaar gesteld die, in de in artikel 444 van het Strafwetboek¹¹³ vermelde omstandigheden, bedoeld zijn om minachting uit te drukken ten aanzien van een persoon wegens diens geslacht, of om deze, om dezelfde reden, als minderwaardig te beschouwen of te reduceren tot diens geslachtelijke dimensie en die een ernstige aantasting van de waardigheid van deze persoon ten gevolge hebben.

Rekening houdend met de ruime interpretatie van artikel 444 van het Strafwetboek kunnen ook op het internet gestelde gedragingen, zelfs in een gesloten discussiegroep van meer dan twee personen, met dit type misdrijf worden gelijkgesteld.

De indeling van de misdrijven inzake discriminatie in categorieën stuit onvermijdelijk op een aantal beperkingen die verband houden met de verscheidenheid aan strafbaar gestelde gedragingen, hoewel ze het mogelijk maakt om de materie beter te begrijpen. Zo valt seksisme in de openbare ruimte in een groot aantal gevallen onder “haatspraak” (cf. categorie 2.1.).

¹³ Cf. de voorgaande voetnoot.

2.4. CONVERSIEPRAKTIJKEN

Het lijkt relevant om in de specifieke misdrijven (ongeacht of zij in het Strafwetboek strafbaar gesteld werden) ook de in de wet van 31 juli 2023 bedoelde strafbaarstellingen op te nemen.

Via deze wet wordt in het Strafwetboek meer bepaald een hoofdstuk IV^{quater} ingevoegd getiteld “Conversiepraktijken”, dat het **uitvoeren**, de **poging**, het **aanbieden** of het **aanzetten** (om dergelijke praktijken te ondergaan of andere personen dergelijke praktijken te doen ondergaan) en het **reclame maken voor** dergelijke praktijken bestraft (artikelen 442^{quinqies} tot 442^{novies} van het Strafwetboek).

De wetgever definieert deze **conversiepraktijken** als volgt (artikel 442^{quinqies}):

“Onder conversiepraktijk wordt begrepen elke praktijk die bestaat uit een fysieke interventie of het uitoefenen van psychische druk, waarvan door de dader wordt aangenomen of voorgehouden dat die erop gericht is de seksuele oriëntatie, de genderidentiteit of de genderexpressie van een persoon te onderdrukken of te wijzigen, ongeacht of dit kenmerk daadwerkelijk aanwezig is of slechts vermeend is door de dader.

Worden niet als conversiepraktijken beschouwd: de hulp- en dienstverlening aangeboden in het kader van de geestelijke en fysieke gezondheidszorg in verband met de verkenning en de ontplooiing van de seksuele oriëntatie, de genderidentiteit of de genderexpressie van een persoon.

Worden evenmin als conversiepraktijk beschouwd: de behandelingen of ingrepen in het kader van een sociale of medische transitie die worden aangeboden door beroepsbeoefenaars in het kader van de gezondheidszorg, overeenkomstig de voorwaarden en binnen het kader van de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt.”

Gelet op het uiteenlopende karakter van de strafbaar gestelde handelingen, bovendien via bewoordingen zoals “psychische druk”, “aanzetten tot”, “aanbieden van” of “reclame maken voor”, dient opnieuw vastgesteld te worden dat het in categorieën indelen van misdrijven op het vlak van discriminatie op bepaalde grenzen stuit en dat de conversiepraktijken in een aantal gevallen ook onder het toepassingsgebied van het misdrijf “haatspraak” overeenkomstig categorie 2.1. kunnen vallen.

In een aantal gevallen zal het omwille van de tekortkomingen van de wet daarenboven nodig zijn om terug te grijpen naar de “gemeenrechtelijke” strafbaarstellingen om de feiten te kwalificeren op een manier die het best rekening houdt met de omstandigheden ervan en die een meer rechtvaardige bestraffing mogelijk maakt (wanneer het plegen van conversiepraktijken bijvoorbeeld gekwalificeerd kan worden als slagen en verwondingen met de dood als gevolg zonder het oogmerk om te doden is het vanzelfsprekend meer aangewezen om de feiten te kwalificeren op basis van de artikelen 398 en 401 van het Strafwetboek).

In een dergelijke hypothese moet er evenwel op toegezien worden dat bij de registratie het discriminerende karakter van het misdrijf verschijnt (zie de registratierichtlijnen in punt V.1.2. voor de politiediensten en in punt V.2.2. voor het Openbaar Ministerie evenals de voorbeelden hierbij).

2.5. PESTEN EN GEWELD OP HET WERK MET EEN DISCRIMINEREND KARAKTER

De artikelen 7 van de genderwet, 6 van de antidiscriminatiewet en 6 van de antiracismewet bepalen dat deze wetten niet van toepassing zijn in geval van (seksuele) belaging in het kader van arbeidsbetrekkingen ten aanzien van werknemers of hiermee gelijkgestelde personen. Er wordt verder verduidelijkt dat deze personen enkel op de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk een beroep kunnen doen in het kader van de uitvoering van hun werkzaamheden, behalve wat de bescherming tegen nadelige maatregelen betreft.

In artikel 32ter van de welzijnswet werden volgende definities opgenomen:

Geweld op het werk: elke feitelijkheid waarbij een werknemer of een andere persoon waarop deze afdeling van toepassing is psychisch of fysiek wordt bedreigd of aangevallen bij de uitvoering van het werk.

Pesterijen op het werk¹⁴ een onrechtmatig geheel van meerdere gelijkaardige of uiteenlopende gedragingen, buiten of binnen de onderneming of instelling, die plaats hebben gedurende een bepaalde tijd, die tot doel of gevolg hebben dat de persoonlijkheid, de waardigheid of de fysieke of psychische integriteit van een werknemer of een andere persoon waarop deze afdeling van toepassing is bij de uitvoering van zijn werk wordt aangetast, dat zijn betrekking in gevaar wordt gebracht of dat een bedreigende, vijandige, beledigende, vernederende of kwetsende omgeving wordt gecreëerd en die zich inzonderheid uiten in woorden, bedreigingen, handelingen, gebaren of eenzijdige geschriften.

Ongewenst seksueel gedrag op het werk: elke vorm van ongewenst verbaal, non-verbaal of fysiek gedrag met een seksuele connotatie dat als doel of gevolg heeft dat de waardigheid van een persoon wordt aangetast, in het bijzonder wanneer een bedreigende, vijandige, beledigende, vernederende of kwetsende omgeving wordt gecreëerd.

In artikel 32ter wordt gepreciseerd dat geweld en pesterijen op het werk gelinkt kunnen worden aan de beschermde criteria uit de gender-, antidiscriminatie- en antiracismewetten, die integraal overgenomen worden¹⁵.

Op correctioneel vlak bestraft artikel 119 van het Sociaal Strafwetboek met een sanctie van niveau 4 (zijnde een gevangenisstraf van zes maanden tot drie jaar en/of een geldboete van 600 tot 6000 euro) eenieder die in contact treedt met de werknemers bij de uitvoering van hun werk en die, in strijd met de welzijnswet, een daad van geweld, pesterijen of ongewenst seksueel gedrag op het werk begaat.

Artikel 78ter van het Strafwetboek, aan de hand waarvan het discriminerende oogmerk een algemene verzwarende factor wordt, is van toepassing bij geweld en pesterijen op het werk met een discriminerend karakter.

¹⁴ De definities in de genderwet, antidiscriminatiewet en antiracismewet zijn niet volledig identiek met de definitie in de welzijnswet.

¹⁵ Zonder evenwel rekening te houden met de meest recente wijzigingen van deze wet.

IV. IDENTIFICATIE VAN DE FENOMENEN

Het lijkt onontbeerlijk om op basis van één beschermd kenmerk of meerdere beschermde kenmerken een onderscheid te maken tussen bepaalde bijzondere fenomenen die de hierboven opgesomde categorieën van misdrijven kunnen overschrijden.

Er wordt in deze omzendbrief gestreefd naar een evenwicht tussen de vereiste om de fenomenen in kaart te brengen die in de praktijk worden vastgesteld en/of in het kader waarvan België zich op internationaal niveau geëngageerd heeft om statistische gegevens te verstrekken, enerzijds, en de noodzaak om ervoor te zorgen dat de in deze circulaire vastgelegde richtlijnen in de praktijk toegepast kunnen worden, anderzijds.

Minder vaak vastgestelde of in de praktijk te moeilijk van elkaar te onderscheiden fenomenen komen in deze omzendbrief niet aan bod. Een categorie “**andere**” maakt het evenwel mogelijk om de feiten te registreren die niet beantwoorden aan één van de gedefinieerde fenomenen (cf. punt V hieronder).

In dit opzicht moet worden benadrukt dat het van weinig belang is of het slachtoffer al dan niet het door de dader vermeende beschermde kenmerk of de door hem vermeende beschermde kenmerken vertoont.

1. RACISME

Misdrijf waarbij het motief van de dader meer bepaald bestaat in haat, minachting of vijandigheid ten aanzien van een individu of een groep wegens het zogenaamde ras, de huidskleur, de afkomst, de nationale of etnische afstamming of de nationaliteit van deze persoon of de leden van deze groep.

Naast de in punt III.1.2. opgesomde algemene indicatoren moeten de volgende **specifieke indicatoren** in aanmerking worden genomen:

- de feiten werden gepleegd in een wijk waar een buitenlandse gemeenschap sterk vertegenwoordigd is;
- het slachtoffer heeft een zwarte huidskleur of is van buitenlandse afkomst en doet aangifte van feiten van racisme;
- de verdachte staat bekend om diens racistische mening of maakt deel uit van een groep of beweging die een dergelijke opvatting verdedigt;
- de verdachte heeft racistische beledigingen of bedreigingen geuit vóór, tijdens of na het plegen van de feiten.

Subcategorieën van het fenomeen “racisme”

1.1. AFROFOBIE

Misdrijf waarbij de drijfveer van de dader meer bepaald bestaat in haat, minachting of vijandigheid ten aanzien van een individu of een groep omwille van de zwarte huidskleur of de Afrikaanse afkomst (Sub-Sahara-Afrika) van deze persoon of de leden van deze groep.

Naast de in punt III.1.2. (algemene) en in punt IV.1.(specifieke) opgesomde indicatoren moet de zwarte huidskleur van het slachtoffer in aanmerking worden genomen voor deze subcategorie.

1.2. ANTISEMITISME

Misdrijf waarbij het motief van de dader meer bepaald bestaat in haat, minachting of vijandigheid ten aanzien van een individu of een groep wegens de joodse afkomst van deze persoon of de leden van deze groep.

Naast de in punt III.1.2. (algemene) en in punt IV.1.(specifieke) opgesomde indicatoren moeten de volgende **specifieke indicatoren** in aanmerking worden genomen:

- een synagoge of elke andere plaats met betrekking tot het judaïsme werd in het kader van het misdrijf in het bijzonder geïdoleerd;
- de feiten werden gepleegd in een wijk waar de joodse gemeenschap sterk vertegenwoordigd is;
- de verdachte staat bekend om diens negationistische of antisemitische mening of maakt deel uit van een groep of beweging die een dergelijke opvatting verdedigt;
- de verdachte heeft antisemitische beledigingen of bedreigingen geuit vóór, tijdens of na het plegen van het misdrijf;
- het slachtoffer of diens gemeenschap heeft het gevoel te zijn uitgekozen als doelwit omwille van de Joodse herkomst.

In de praktijk is het niet vanzelfsprekend en weinig relevant om een onderscheid te maken tussen antisemitisme op basis van racisme (IV.1.2.) en antisemitisme op basis van religie (IV.2.1.) zodanig dat op het niveau van het Openbaar Ministerie ervan uitgegaan zal worden dat de twee subcategorieën overlappend kunnen worden gehanteerd en de statistische gegevens ter zake samen worden geanalyseerd. Als er enige vorm van twijfel bestaat, moet het subfenomeen van de categorie racisme (IV.1.2.) in aanmerking worden genomen.

1.3. ROMAFOBIE

Misdrijf waarbij de drijfveer van de dader meer bepaald bestaat in haat, minachting of vijandigheid ten aanzien van een individu of een groep wegens de etnische afstamming van deze persoon of de leden van deze groep of omdat deze persoon of deze groep tot de Romagemeenschap behoort.

In het bijzonder wordt een Roma gedefinieerd als een persoon waarvan de etnische afkomst Manoesj, Roma, Boyash/Bayache, Egyptisch, Yéniche of Sinti is. Daarnaast wordt in het algemeen een Roma omschreven als een zigeuner of een persoon die deel uitmaakt van een nomadisch volk.

Naast de in punt III.1.2. (algemene) en in punt IV.1.(specifieke) opgesomde indicatoren moeten de volgende **specifieke indicatoren** in aanmerking worden genomen:

- de feiten werden gepleegd op of dicht bij een plaats waar Roma samenkomen;

- de verdachte staat bekend om diens vijandigheid ten aanzien van Roma;
- er werd betoogd en er werden dreigende gedragingen gesteld tegen Roma na hun komst in de regio.

2. RELIGIEUS OF OP DE FILOSOFISCHE OVERTUIGING GEFUNDEERD MISDRIJF¹⁶

Misdrijf waarbij het motief van de dader meer bepaald bestaat in haat, minachting of vijandigheid ten aanzien van een individu of een groep wegens de religie van deze persoon of de leden van deze groep.

Naast de in punt III.1.2. opgesomde algemene indicatoren moeten de volgende **specifieke indicatoren** in aanmerking worden genomen:

- een gebedsplaats met betrekking tot de desbetreffende religie werd in het kader van het misdrijf bijzonder gevisieerd;
- de feiten werden gepleegd in een wijk waar de betrokken gemeenschap sterk vertegenwoordigd is;
- de feiten werden gepleegd op een dag die voor de betrokken gemeenschap een feestdag is;
- de verdachte behoort tot een groep of beweging die erom bekend staat afkerig te staan tegenover de desbetreffende religie;
- de verdachte heeft beledigingen geuit over de desbetreffende religie vóór, tijdens of na het plegen van het misdrijf;
- het slachtoffer of diens gemeenschap heeft het gevoel te zijn uitgekozen als doelwit omwille van hun religie;
- de verdachte richtte zich op een door het slachtoffer gedragen religieus symbool (bijvoorbeeld de islamitische hoofddoek of de keppel afnemen).

Subcategorieën van het fenomeen “religie”

2.1. ANTISEMITISME

Misdrijf waarbij de drijfveer van de dader meer bepaald bestaat in haat, minachting of vijandigheid ten aanzien van een individu of een groep wegens de joodse religie van of het praktiseren van het jodisme door deze persoon of de leden van deze groep.

In de praktijk is het niet vanzelfsprekend en weinig relevant om een onderscheid te maken tussen antisemitisme op basis van racisme (IV.1.2.) en antisemitisme op basis van religie

¹⁶ Het kaderbesluit 2008/913/JBZ van de Raad van de EU van 28 november 2008 betreffende de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht stelt een religieus gefundeerd misdrijf gelijk met een door racisme ingegeven misdrijf. Het onderscheid dat in deze omzendbrief wordt gemaakt tussen als racisme gekwalificeerde fenomenen en fenomenen die verband houden met religie resulteren uit een compromis tussen de betrokken actoren en strekt ertoe om een voldoende nauwkeurige registratie van dit type vastgestelde feiten mogelijk te maken. Dit onderscheid is in het bijzonder weinig relevant op het vlak van antisemitisme (cf. de punten IV.1.2. en V. 2.1.). De aandacht wordt eveneens gevestigd op de toelichting in het hoofdstuk over de persmisdrijven.

(IV.2.1.) zodanig dat op het niveau van het Openbaar Ministerie ervan uitgegaan zal worden dat de twee subcategorieën overlappend kunnen worden gehanteerd en de statistische gegevens ter zake samen worden geanalyseerd. Als er enige vorm van twijfel bestaat, moet het subfenomeen van de categorie racisme (IV.1.2.) in aanmerking worden genomen.

2.2. ISLAMOFOBIE

Misdrijf waarbij het motief van de dader meer bepaald bestaat in haat, minachting of vijandigheid ten aanzien van een individu of een groep wegens het islamitisch geloof van of het praktiseren ervan door deze persoon of de leden van deze groep.

Naast de hierboven vermelde specifieke indicatoren moet het feit in aanmerking worden genomen dat het misdrijf desgevallend werd gepleegd op een dag dat de slachtoffers van de in België of in het buitenland gepleegde aanslagen werden herdacht.

2.3. ANTICHRISTIANISME

Misdrijf waarbij de drijfveer van de dader meer bepaald bestaat in haat, minachting of vijandigheid ten aanzien van een individu of een groep wegens het christelijk geloof van of het praktiseren ervan door deze persoon of de leden van deze groep.

3. SEKSISME¹⁷

Misdrijf waarbij de drijfveer van de dader meer bepaald bestaat in haat, minachting, vijandigheid of een gevoel van superioriteit ten aanzien van een individu of een groep wegens het geslacht of het gender van deze persoon of de leden van deze groep, of, waarbij het motief van de dader meer bepaald bestaat in het reduceren van een individu of een groep tot de geslachtelijke dimensie of genderdimensie van deze persoon of de leden van deze groep.

Naast de in punt III.1.2. opgesomde algemene indicatoren moeten de volgende **specifieke indicatoren** in aanmerking worden genomen:

- volgens het slachtoffer werden de feiten gepleegd wegens diens gender;
- de feiten lijken te zijn gepleegd om het slachtoffer zogenaamd te beschermen op grond van diens gender;
- de feiten lijken te zijn gepleegd om het slachtoffer te straffen omwille van diens gender of geslacht;
- de feiten lijken te zijn gepleegd om het slachtoffer te reduceren tot diens geslachtelijke dimensie (misogynie, vijandigheid ten aanzien van feministische

¹⁷ De Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) definieert het verschil tussen geslacht en gender als volgt (vert.): **Het begrip "geslacht"** "verwijst naar de biologische en fysiologische verschillen tussen mannen en vrouwen, zoals de geslachtsorganen, de chromosomen, de hormonen, enz.". **Het begrip "gender"** "wordt gehanteerd om te verwijzen naar de maatschappelijk bepaalde rollen en de door een samenleving voor mannen en vrouwen geschikt geachte gedragingen, activiteiten en kenmerken".

groepen of de leden ervan, vijandigheid ten aanzien van vrouwen of mannen in het algemeen).

4. TRANSFOBIE

Een ten aanzien van de transgendergemeenschap of een transgenderpersoon¹⁸, dan wel de intersekse gemeenschap of een interseksepersoon¹⁹ gepleegd misdrijf wordt meer bepaald ingegeven door haat, minachting of vijandigheid ten aanzien van een lid van deze gemeenschap of deze persoon omwille van:

- het feit dat de genderidentiteit niet overeenstemt met het bij de geboorte toegewezen geslacht (transgender persoon);
- het feit dat het vermelde gender/geslacht in officiële documenten niet overeenstemt met de genderidentiteit;
- de medische of sociale transitie (met inbegrip van de “geslachtswijziging”);
- het feit dat de genderexpressie (kleding, gedrag, stem, enz.) niet beantwoordt aan de socioculturele verwachtingen met betrekking tot het geslacht bij de geboorte;
- het feit dat de persoon opkomt voor de rechten van transgender personen;
- het feit dat de geslachtskenmerken (bijvoorbeeld de hormonen, de chromosomen, de geslachtsklieren, enz.) van een persoon niet volledig vrouwelijk of mannelijk zijn (intersekse personen).

Naast de in punt III.1.2. opgesomde algemene indicatoren moeten de volgende **specifieke indicatoren** in aanmerking worden genomen:

- de feiten werd gepleegd dicht bij een plaats waar de leden van de LGBTQIA+-gemeenschap regelmatig samenkomen (bv. een café, bar, restaurant, enz.) of terecht kunnen voor hulp (Rainbowhouse, enz.);
- de verdachte heeft beledigingen geuit van transfobe aard, enz. vóór, tijdens of na het plegen van de feiten;
- de verdachte staat bekend om diens transfobe ideologie of diens gebrek aan verdraagzaamheid ten opzichte van de LGBTQIA+-gemeenschap of maakt deel uit van een groep of beweging die dergelijke opvattingen verdedigt;
- er werden bedreigingen geuit ten aanzien van het slachtoffer of de LGBTQIA+-gemeenschap;
- het slachtoffer wordt regelmatig gepest, beledigd of belaagd.

¹⁸ In de vorige voetnoot wordt het begrip ‘gender’ gedefinieerd. Er wordt enkel gesproken van een “**transgender**” persoon. Het begrip “transseksualiteit”, dat als uitermate beperkend wordt gesproken, wordt niet meer in de wet opgenomen. Meer informatie ter zake via de volgende link:

https://igvm-iefh.belgium.be/nl/activiteiten/transgender_en_intersekse

¹⁹ Intersekse personen vertonen een verscheidenheid aan geslachtskenmerken, d.w.z. ze worden geboren in een lichaam dat niet beantwoordt aan de normatieve definitie van een man of een vrouw. Er kunnen zich diverse types verschillen manifesteren op het niveau van de chromosomen, de hormonen, de genitale klieren, de geslachtsorganen of andere fysieke geslachtskenmerken, en ze kunnen (on)zichtbaar zijn. U vindt meer informatie ter zake via de volgende link: https://igvm-iefh.belgium.be/nl/activiteiten/transgender_en_intersekse

5. HOMOFOBIE

Misdrijf waarbij de drijfveer van de dader meer bepaald bestaat in haat, minachting of vijandigheid ten aanzien van een individu of een groep omwille van:

- de seksuele oriëntatie van deze persoon of de leden van deze groep (lesbisch, homoseksueel, biseksueel, heteroseksueel, enz.);
- en, meer algemeen, omwille van het feit dat deze persoon of de leden van deze groep niet lijkt of lijken te beantwoorden aan wat de maatschappij lijkt te verwachten van een heteroseksueel of heteroseksuelen, of, dat deze persoon of de leden van deze groep als heteroseksueel of heteroseksuelen opkomt of opkomen voor de rechten van homoseksuelen.

Naast de in punt III.1.2. opgesomde algemene indicatoren moeten de volgende **specifieke indicatoren** in aanmerking worden genomen:

- de feiten werden gepleegd dicht bij een plaats waar de leden van de LGBTQIA+-gemeenschap regelmatig samenkomen (bv. een café, bar, restaurant, enz.) of terecht kunnen voor hulp (Rainbowhouse, enz.);
- de verdachte heeft beledigingen van homofobe aard, enz. geuit vóór, tijdens of na het plegen van het misdrijf;
- de verdachte staat bekend om diens homofobe mening of diens gebrek aan verdraagzaamheid ten opzichte van de LGBTQIA+-gemeenschap of maakt deel uit van een groep of beweging die een dergelijke opvatting verdedigt;
- er werden bedreigingen geuit ten aanzien van het slachtoffer of de LGBTQIA+-gemeenschap;
- het slachtoffer is regelmatig gepest, beledigd of belaagd.

6. MISDRIJF TEN AANZIEN VAN EEN PERSOON MET EEN HANDICAP EN/OF EEN ZIEKTE

Misdrijf waarbij het motief van de dader meer bepaald bestaat in haat, minachting of vijandigheid ten aanzien van een individu of een groep omwille van een ziekte of een handicap die deze persoon of de leden van deze gemeenschap hebben.

Naast de in punt III.1.2. opgesomde algemene indicatoren moeten de volgende **specifieke indicatoren** in aanmerking worden genomen:

- het slachtoffer heeft een al dan niet ernstige handicap en/of een ziekte;
- het slachtoffer werd verwaarloosd of mishandeld omwille van diens handicap en/of ziekte;
- de verdachte heeft beledigingen geuit of bijzonder neerbuigend gedrag gesteld ten aanzien van het slachtoffer;
- de feiten werden gepleegd op of dicht bij een opvangplaats voor personen met een handicap en/of ziekte.

V. REGISTRATIE VAN DE PROCESSEN-VERBAAL

Registratierichtlijnen aan de hand waarvan processen-verbaal inzake discriminatie kunnen worden geïdentificeerd en het vastgestelde of aangegeven fenomeen kan worden onderscheiden, vormen een essentiële tool bij de bestrijding van discriminatie. Deze richtlijnen dragen bij tot een adequate afhandeling van de dossiers en zorgen ervoor dat er relevante statistische gegevens kunnen worden vergaard om de omvang van de problematiek in kaart te brengen, om de evolutie ervan op te volgen en om desgevallend het strafrechtelijk beleid erop af te stemmen. Het Openbaar Ministerie wordt ook vaak verzocht om statistische gegevens inzake discriminatie aan te leveren in het kader van door België afgesloten internationale verdragen, om parlementaire vragen te beantwoorden of in het kader van onderzoeken.

De in omzendbrief COL 13/2013 oorspronkelijk vermelde registratierichtlijnen die de betrokken actoren blijkbaar foutief interpreteerden en/of toepasten en aan de hand waarvan het niet mogelijk was om voldoende betrouwbare en precieze gegevens te verzamelen werden in deze versie van de omzendbrief volledig herzien.

Deze richtlijnen zijn gebaseerd op de typologie van de misdrijven en de in de hierboven vermelde punten III. en IV. geïdentificeerde fenomenen.

Bij het opstellen van deze richtlijnen werd rekening gehouden met de noden en verzuchtingen van zowel de politiediensten als de parketten die afzonderlijke informaticatools hanteren die een eigen logica volgen.

Er werden technische aanpassingen aangebracht teneinde onnodige manuele handelingen, die bovendien oorzaak van tal van fouten zijn, zo veel mogelijk te beperken. Zo wordt de specifieke door de politie geregistreerde feitcode (QLF) automatisch uit de doorstroming gehaald en omgezet in een tenlasteleggingscode in MaCH/JustOne. Ook de automatisch door de politie geregistreerde “melding parket” wordt voortaan automatisch uit de doorstroming gehaald en omgezet in een “contexttag” in MaCH/JustOne. Deze aanpassingen zouden ertoe moeten leiden dat het nieuwe registratiesysteem een daadwerkelijke vooruitgang betekent, ook voor de personen die voor de registraties moeten instaan.

1. RICHTLIJNEN VOOR DE POLITIEDIENSTEN

1.1. REGISTRATIE VAN HAATMISDRIJVEN

Feitcodes en melding parket

Wanneer de politieambtenaar een niet specifiek in de wetgeving ter bestrijding van de discriminaties vastgelegd misdrijf met een mogelijk discriminerende drijfveer kan afleiden uit één indicator of uit meerdere indicatoren, gaat hij als volgt te werk:

- 1) hij maakt een proces-verbaal op en registreert dit onder een code uit de gebruikelijke lijst van feitcodes die betrekking heeft op het hoofdmisdrijf;

- 2) hij selecteert en registreert het aangewezen fenomeen ("melding parket") in de hoofding van de eerste pagina van het proces-verbaal.

De volgende lijst van fenomenen werd in een PHP-tabel vastgelegd:

042	Motief haat/discrim. racisme: afrofobie
043	Motief haat/discrim. racisme: antisemitisme
044	Motief haat/discrim. racisme: romafobie
045	Motief haat/discrim. <u>racisme: andere</u>
046	Motief haat/discrim. religie: islamofobie
047	Motief haat/discrim. religie: antisemitisme
048	Motief haat/discrim. religie: antichristianisme
049	Motief haat/discrim. <u>religie: andere</u>
050	Motief haat/discrim.: seksisme
051	Motief haat/discrim.: transfobie
052	Motief haat/discrim.: homofobie
053	Motief haat/discrim.: handicap
054	Motief haat/discrim.: ander motief

Opgelet: zoals vermeld in punt III. wordt het vastgestelde discriminerende motief geregistreerd bij alle misdrijven.

In de praktijk is het niet vanzelfsprekend en weinig relevant om een onderscheid te maken tussen antisemitisme op basis van racisme (IV.1.2.) en antisemitisme op basis van religie (IV.2.1.) zodanig dat op het niveau van het Openbaar Ministerie ervan uitgegaan zal worden dat de twee subcategorieën overlappend kunnen worden gehanteerd en de statistische gegevens ter zake samen worden geanalyseerd. Als er enige vorm van twijfel bestaat, moet het subfenomeen van de categorie racisme (IV.1.2.) in aanmerking worden genomen.

Deze werkmethode moet ook gevolgd worden bij pesterijen of geweld op het werk met een discriminerend karakter.

Voorbeelden:

- voor vrijwillige slagen en verwondingen met een racistisch motief ten aanzien van een persoon met een zwarte huidskleur kan een proces-verbaal worden opgesteld dat wordt geregistreerd onder code 43 en waaraan de melding parket "Motief haat/discrim. racisme: *afrofobie*" wordt toegevoegd;
- voor vrijwillige slagen en verwondingen met een racistische drijfveer ten aanzien van een persoon van Chinese origine kan een proces-verbaal worden opgesteld dat wordt geregistreerd onder code 43 en waaraan de melding parket "Motief haat/discrim. racisme: *andere*" wordt toegevoegd;

- voor mondelinge bedreigingen die op bevel of onder een voorwaarde geuit worden vanuit een homofob motief, kan een proces-verbaal worden opgesteld dat wordt geregistreerd onder code 45 en waaraan de melding parket "*Motief haat/discrim.: homofobie*" wordt toegevoegd, hoewel in het Strafwetboek voor dit misdrijf geen discriminerende drijfveer als verzwarende omstandigheid, maar enkel een verzwarende factor voorhanden is.
- voor beledigingen ten aanzien van personen van Afrikaanse origine door een klant geuit tegen een kassierster van een supermarkt, wordt een proces-verbaal opgesteld dat wordt geregistreerd onder code 69 "geweld op het werk" en waaraan de melding parket "*Motief haat/discrim. racisme: afrofobie*" wordt toegevoegd.
- voor een klacht van een persoon ten aanzien van een collega voor verschillende denigrerende opmerkingen omwille van diens seksuele oriëntatie, wordt een proces-verbaal opgesteld dat wordt geregistreerd onder code 69 "pesterijen op het werk" en waaraan de melding parket "*Motief haat/discrim. racisme: homofobie*" wordt toegevoegd.

1.2. REGISTRATIE VAN SPECIFIEKE MISDRIJVEN

Specifieke feitcode + melding parket

- 1) Wanneer de politieambtenaar een specifiek misdrijf (haatspraak, seksisme in de openbare ruimte of een ander misdrijf) identificeert, maakt hij een proces-verbaal op dat hij registreert onder code "56".

In dit opzicht selecteert hij de aangewezen feitcode uit de volgende lijst die de vorige lijst van specifieke feitcodes vervangt:

aanzetten tot discriminatie, haat, geweld of segregatie ten aanzien van een persoon of groep
verspreiding van ideeën gegrond in de superioriteit van een ras of rassenhaat
lidmaatschap van een groep die aanzet tot segregatie of discriminatie op basis van ras
negationisme
discriminatie door een ambtenaar
seksisme in de openbare ruimte
conversiepraktijken
<u>discriminatie: andere</u>

- 2) De politieambtenaar selecteert en registreert het aangewezen fenomeen ("melding parket") in de volgende lijst, die in de PHP-tabel werd opgenomen:

042	Motief haat/discrim. racisme: afrofobie
043	Motief haat/discrim. racisme: antisemitisme
044	Motief haat/discrim. racisme: romafobie
045	Motief haat/discrim. <u>racisme: andere</u>
046	Motief haat/discrim. religie: islamofobie
047	Motief haat/discrim. religie: antisemitisme
048	Motief haat/discrim. religie: antichristianisme
049	Motief haat/discrim. <u>religie: andere</u>
050	Motief haat/discrim.: seksisme
051	Motief haat/discrim.: transfobie
052	Motief haat/discrim.: homofobie
053	Motief haat/discrim.: handicap
054	Motief haat/discrim.: ander motief

In de praktijk is het niet vanzelfsprekend en weinig relevant om een onderscheid te maken tussen antisemitisme op basis van racisme (IV.1.2.) en antisemitisme op basis van religie (IV.2.1.) zodanig dat op het niveau van het Openbaar Ministerie ervan uitgegaan zal worden dat de twee subcategorieën overlappend kunnen worden gehanteerd en de statistische gegevens ter zake samen worden geanalyseerd. Als er enige vorm van twijfel bestaat, moet het subfenomeen van de categorie racisme (IV.1.2.) in aanmerking worden genomen.

Voorbeelden:

- voor opmerkingen die aanzetten tot haat ten aanzien van een Jood of de Joodse gemeenschap kan een proces-verbaal worden opgesteld dat wordt geregistreerd onder code 56 “aanzetten tot discriminatie, haat, geweld of segregatie ten aanzien van een persoon of groep” en (bij twijfel wordt de melding parket “Motief haat/discrim. racisme: antisemitisme” in aanmerking genomen).
- voor “belaging op straat” kan een proces-verbaal worden opgesteld met code 56 “seksisme in de openbare ruimte”. In dit geval is de melding parket “Motief haat/discrim.: seksisme” uiteraard overbodig omdat de seksistische aard van het misdrijf net één van de constitutieve bestanddelen ervan is.
- voor feiten die vallen onder de conversiepraktijken wordt een proces-verbaal opgesteld met code 56 “conversiepraktijken” waaraan naargelang van de feiten de melding parket “Motief haat/discrim. homofobie” of “Motief haat/discrim. transfobie” wordt toegevoegd.

Opgelet: indien de feiten gekwalificeerd worden op basis van andere strafbaarstellingen (bijvoorbeeld slagen en verwondingen met de dood tot gevolg zonder het oogmerk om te doden), moet erop toegezien worden dat de melding parket “Motief haat/discrim. homofobie” of “Motief haat/discrim. transfobie” op een correcte manier wordt geregistreerd.

- voor feiten van discriminatie op grond van het geslacht in een werkgerelateerde context wordt een proces-verbaal opgesteld met code 56 “discriminatie: andere” waaraan de melding parket “Motief haat/discrim. seksisme” wordt toegevoegd. Deze processen-verbaal worden aan het arbeidsauditoraat voorgelegd.
- voor feiten van discriminatie ten aanzien van een persoon omwille van zijn of haar zwarte huidskleur in het kader van het aanbod van goederen en diensten (vb. horeca) wordt een proces-verbaal opgesteld met code 56 “discriminatie: andere” waaraan de melding parket “Motief haat/discrim. racisme: afrofobie” wordt toegevoegd.

1.3. SAMENLOOP TUSSEN VERSCHILLENDE FENOMENEN (“MELDINGEN PARKET”)

a) Samenloop tussen meerdere discriminerende fenomenen

In de praktijk bestaan er situaties waarin de betrokken persoon tegelijkertijd het slachtoffer wordt van discriminatie op grond van meerdere beschermde criteria (“meervoudige” of “intersectionele” discriminatie), waardoor het vaak niet vanzelfsprekend is om de vastgestelde of gemelde feiten aan één enkel discriminerend fenomeen te linken.

Aangezien de applicatie van de politie voortaan de mogelijkheid biedt meerdere fenomenen (“meldingen parket”) per proces-verbaal te selecteren en te registreren, zal het lid van de politie in dergelijke gevallen in de mate van het mogelijke het fenomeen of de fenomenen selecteren dat/die het best lijkt/liken te beantwoorden aan de drijfveer van de dader, waarbij niet uit het oog mag worden verloren dat het weinig uitmaakt of het slachtoffer al dan niet daadwerkelijk één of verscheidene kenmerken vertoont die de dader hem of haar toeschrijft.

b) Samenloop met een fenomeen van een andere aard

In een aantal situaties zullen de feiten uit het proces-verbaal onder meerdere afzonderlijke door de politie te identificeren fenomenen kunnen vallen.

Aangezien de applicatie van de politie voortaan de mogelijkheid biedt meerdere fenomenen (“meldingen parket”) per proces-verbaal te selecteren en te registreren, zal het lid van de politiedienst in een dergelijk geval alle relevante fenomenen selecteren en registreren.

Het kan hierbij bijvoorbeeld gaan om een proces-verbaal inzake feiten die onder de fenomenen ‘discriminatie’, en ‘partnergeweld’ (COL 4/2006) vallen, die met beide desbetreffende “meldingen parket” geregistreerd zullen worden.

2. RICHTLIJNEN VOOR HET OPENBAAR MINISTERIE

Wat het toepassingsgebied van deze omzendbrief COL 13/2013 betreft, zal het Openbaar Ministerie geen primaire en secundaire tenlasteleggingscode meer registreren, maar wel een tenlasteleggingscode en een contexttag.

De werklust die de registratie van deze dossiers met zich meebrengt, kan worden verlicht door het op elkaar afstemmen van de lijsten van specifieke feitcodes (politie) en tenlasteleggingscodes (parket), enerzijds, en van de lijsten “fenomenen/meldingen parket”

(politie) en “contexttag” (parket) anderzijds, en door deze gegevens automatisch uit de doorstroming te halen.

2.1. REGISTRATIE VAN HAATMISDRIJVEN

Tenlasteleggingscode + contexttag

- 1) Wanneer het secretariaat van het parket of het auditoraat een proces-verbaal ontvangt met betrekking tot een haatmisdrijf, gaat het na of de tenlasteleggingscode in MaCH/JustOne (die automatisch uit de doorstroming gehaald wordt) overeenstemt met het hoofdfeit (bijvoorbeeld code 43A als er sprake is van opzettelijke slagen en verwondingen).

Indien het dossier niet geopend werd op basis van een proces-verbaal (maar bijvoorbeeld op basis van een aan het parket gerichte brief), bij een vergissing door de politiedienst of wanneer de tenlasteleggingscode niet uit de doorstroming gehaald kon worden, wordt de tenlasteleggingscode geregistreerd die met het hoofdfeit overeenstemt.

- 2) Er wordt op toegezien dat de passende contexttag in MaCH/JustOne (die automatisch uit de doorstroming gehaald wordt) uit de lijst van contexttags geselecteerd wordt.

Bij een vergissing of vergetelheid door de politiedienst of wanneer de contexttag niet uit de doorstroming gehaald kon worden, wordt de passende contexttag uit de lijst geselecteerd en geregistreerd.

Volgende lijst met contexttags inzake discriminatie werd in MaCH/JustOne opgenomen:

51	COL 13/2013	Motief haat/discrim. racisme: afrofobie
52	COL 13/2013	Motief haat/discrim. racisme: antisemitisme
53	COL 13/2013	Motief haat/discrim. racisme: romafobie
54	COL 13/2013	Motief haat/discrim. <u>racisme: andere</u>
55	COL 13/2013	Motief haat/discrim. religie: islamofobie
56	COL 13/2013	Motief haat/discrim. religie: antisemitisme
57	COL 13/2013	Motief haat/discrim. religie: antichristianisme
58	COL 13/2013	Motief haat/discrim. <u>religie: andere</u>
59	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: seksisme
60	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: transfobie
61	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: homofobie
62	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: handicap
50	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: ander motief

In de praktijk is het niet vanzelfsprekend en weinig relevant om een onderscheid te maken tussen antisemitisme op basis van racisme (IV.1.2.) en antisemitisme op basis van religie (IV.2.1.) zodanig dat op het niveau van het Openbaar Ministerie ervan uitgegaan zal worden dat de twee subcategorieën overlappend kunnen worden gehanteerd en de statistische gegevens ter zake samen worden geanalyseerd. Als er enige vorm van twijfel bestaat, moet het subfenomeen van de categorie racisme (IV.1.2.) in aanmerking worden genomen.

De jeugdparketten kunnen deze tweede stap voortaan ook uitvoeren op basis van de PJG-databank.

De voor het dossier bevoegde magistraat gaat na of de correcte codes werden geregistreerd en zorgt ervoor dat zijn secretariaat desgevallend wijzigingen aanbrengt.

Er wordt aan herinnerd dat het vastgestelde discriminerende motief dient te worden geregistreerd ongeacht het gepleegde misdrijf.

Bij het onderzoek van de feiten en naargelang de evolutie ervan zorgt deze magistraat ervoor dat de geregistreerde codes desgevallend worden aangepast.

Bij twijfel wordt een beroep gedaan op de referentiemagistraat die instaat voor de correcte toepassing van deze circulaire.

Deze werkmethode moet ook gevolgd worden bij geweld of pesterijen op het werk met een discriminerend karakter.

Voorbeelden

- een proces-verbaal inzake vrijwillige slagen en verwondingen met de melding parket “Motief haat/discrim. racisme: afrofobie” wordt in MaCH geregistreerd onder tenlasteleggingscode 43A met de contexttag “COL 13/2013 Motief haat/discrim. racisme: afrofobie”;
- in een aan het parket gerichte brief aangegeven vrijwillige slagen en verwondingen met een racistische drijfveer ten aanzien van een persoon van Chinese origine worden in MaCH geregistreerd onder tenlasteleggingscode 43A met de contexttag “COL 13/2013 Motief haat/discrim. racisme: andere”;
- de magistraat die kennis neemt van een proces-verbaal met betrekking tot mondelinge bedreigingen die geuit werden op bevel of onder een voorwaarde en waaraan geen melding parket werd toegevoegd en die vaststelt dat de feiten werden gepleegd vanuit een homofob motief zorgt ervoor dat het bijbehorende proces-verbaal in MaCH wordt geregistreerd onder tenlasteleggingscode 45C met de contexttag “COL 13/2013 Motief haat/discrim. racisme: homofobie”, hoewel in het Strafwetboek voor dit misdrijf geen discriminerende drijfveer als verzwarende omstandigheid, maar enkel een verzwarende factor voorhanden is.
- een proces-verbaal voor beledigingen ten aanzien van personen van Afrikaanse origine door een klant geuit tegen een kassierster van een supermarkt, wordt in MaCH geregistreerd onder tenlasteleggingscode 69P3 “geweld op het werk” met de contexttag “COL 17/2013 Motief haat/discrim. racisme: afrofobie”.

- een klacht van een persoon ten aanzien van een collega voor verschillende denigrerende opmerkingen omwille van diens seksuele oriëntatie, wordt in MaCH geregistreerd onder tenlasteleggingscode 69P1 “*pesterijen op het werk*” met de melding parket “*COL 17/2013 Motief haat/discrim. racisme: homofobie*”.

2.2. REGISTRATIE VAN SPECIFIEKE MISDRIJVEN

Specifieke tenlasteleggingscode + contexttag

- 1) Wanneer het secretariaat van het parket of het auditoraat een proces-verbaal ontvangt met betrekking tot een specifiek in de antidiscriminatiwetgeving vastgelegd misdrijf, gaat het na of de tenlasteleggingscode uit MaCH/JustOne (die automatisch uit de doorstroming gehaald wordt) met het hoofdfeit overeenstemt.

Indien het dossier niet geopend werd op basis van een proces-verbaal (bijvoorbeeld op basis van een aan het parket gerichte brief), bij een vergissing door de politiedienst of wanneer de tenlasteleggingscode niet uit de doorstroming gehaald kon worden, wordt de tenlasteleggingscode geregistreerd die met het hoofdfeit overeenstemt.

Volgende lijst met specifieke tenlasteleggingscodes inzake discriminatie werd in MaCH/JustOne opgenomen:

56G	aanzetten tot discriminatie, haat, geweld of segregatie ten aanzien van een persoon of groep
56H	verspreiding van ideeën gegrond in de superioriteit van een ras of rassenhaat
56I	lidmaatschap van een groep die aanzet tot segregatie of discriminatie op basis van ras
56J	negationisme
56K	discriminatie door een ambtenaar
56L	seksisme in de openbare ruimte
56M	conversiepraktijken
56Z	discriminatie: andere

- 2) Er wordt op toegezien dat de passende contexttag in MaCH/JustOne (die automatisch uit de doorstroming gehaald wordt) uit de lijst van contexttags geselecteerd wordt.

Bij een vergissing of vergetelheid door de politiedienst of wanneer de contexttag niet uit de doorstroming gehaald kon worden, wordt de passende contexttag uit de lijst geselecteerd en geregistreerd.

Volgende lijst met contexttags inzake discriminatie werd in MaCH/JustOne opgenomen:

51	COL 13/2013	Motief haat/discrim. racisme: afrofobie
52	COL 13/2013	Motief haat/discrim. racisme: antisemitisme
53	COL 13/2013	Motief haat/discrim. racisme: romafobie
54	COL 13/2013	Motief haat/discrim. <u>racisme: andere</u>
55	COL 13/2013	Motief haat/discrim. religie: islamofobie
56	COL 13/2013	Motief haat/discrim. religie: antisemitisme
57	COL 13/2013	Motief haat/discrim. religie: antichristianisme
58	COL 13/2013	Motief haat/discrim. <u>religie: andere</u>
59	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: seksisme
60	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: transfobie
61	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: homofobie
62	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: handicap
50	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: ander motief

In de praktijk is het niet vanzelfsprekend en weinig relevant om een onderscheid te maken tussen antisemitisme op basis van racisme (IV.1.2.) en antisemitisme op basis van religie (IV.2.1.) zodanig dat op het niveau van het Openbaar Ministerie ervan uitgegaan zal worden dat de twee subcategorieën overlappend kunnen worden gehanteerd en de statistische gegevens ter zake samen worden geanalyseerd. Als er enige vorm van twijfel bestaat, moet het subfenomeen van de categorie racisme (IV.1.2.) in aanmerking worden genomen.

De jeugdparketten kunnen deze tweede stap voortaan ook uitvoeren op basis van de PJG-databank.

De voor het dossier bevoegde magistraat gaat na of de correcte codes werden geregistreerd en zorgt ervoor dat zijn secretariaat desgevallend wijzigingen aanbrengt.

Bij het onderzoek van de feiten en naargelang de evolutie ervan zorgt deze magistraat ervoor dat de geregistreerde codes desgevallend worden aangepast.

Voorbeelden:

- een proces-verbaal met betrekking tot opmerkingen die aanzetten tot haat waaraan de melding parket “Motief haat/discrim. racisme: antisemitisme” werd toegevoegd, wordt geregistreerd in MaCH onder de tenlasteleggingscode 56G “aanzetten tot discriminatie, haat, geweld of segregatie ten aanzien van een persoon of groep” en de contexttag “COL 13/2013 Motief haat/discrim. racisme: antisemitisme”;
- in een aan het parket gerichte brief aangegeven feiten van “belaging op straat” worden in MaCH geregistreerd onder de tenlasteleggingscode 56L “seksisme in de

openbare ruimte". In dit geval is de contexttag "*Motief haat/discrim.: seksisme*" uiteraard overbodig omdat de seksistische aard van het misdrijf net één van de constitutieve bestanddelen ervan is.

- een proces-verbaal voor feiten die vallen onder de conversiepraktijken wordt in MaCH geregistreerd met de melding parket "*Motief haat/discrim. homofobie*" met tenlasteleggingscode 56M "*conversiepraktijken*" en de contexttag "*COL 13/2013 Motief haat/discrim. homofobie*".

Opgelet: indien de feiten gekwalificeerd worden op basis van andere strafbaarstellingen (bijvoorbeeld slagen en verwondingen met de dood tot gevolg zonder het oogmerk om te doden), moet erop toegezien worden dat de contexttag "*Motief haat/discrim. homofobie*" of "*Motief haat/discrim. transfobie*" op een correcte manier wordt geregistreerd.

- feiten van discriminatie op grond van het geslacht in een werkgerelateerde context die per brief aan het auditoraat gemeld worden, worden geregistreerd in MaCH/JustOne met tenlasteleggingscode 56Z "*discriminatie: andere*" waaraan de contexttag "*COL 13/2013 Motief haat/discrim. seksisme*" wordt toegevoegd.
- Een proces-verbaal voor feiten van discriminatie ten aanzien van een persoon omwille van zijn of haar zwarte huidskleur in het kader van het aanbod van goederen en diensten (vb. horeca) worden geregistreerd in MaCH/JustOne met tenlasteleggingscode 56Z "*discriminatie: andere*" waaraan de contexttag "*COL 13/2013 Motief haat/discrim. afrofobie*" wordt toegevoegd.

2.3. SAMENLOOP TUSSEN VERSCHILLENDE CONTEXTCODES (CONTEXTTAGS)

In MaCH/JustOne kunnen verschillende contexttags worden geselecteerd.

Wanneer er sprake is van samenloop tussen verschillende contexttags, worden alle relevante contexttags bijgevolg geregistreerd.

Deze richtlijn is van toepassing bij samenloop tussen meerdere discriminerende fenomenen ("meervoudige" of "intersectionele" discriminatie) of bij een samenloop van verschillende fenomenen met een ander karakter (vb. feiten die onder de fenomenen 'discriminatie' en 'partnergeweld' (COL 4/2006) vallen, die met beide desbetreffende contexttags geregistreerd zullen worden.

De voor het dossier bevoegde magistraat zorgt ervoor dat de registratie desgevallend wordt aangevuld als uit de lectuur van het proces-verbaal en/of in alle stadia van het onderzoek blijkt dat er sprake is van een andere relevante context.

VI. SPECIEKE OPDRACHTEN REFERENTIEMAGISTRATEN EN POLITIEAMBTENAREN

1. OPDRACHTEN VAN HET COLLEGE VAN PROCUREURS-GENERAAL

De procureur-generaal die belast is met deze materie binnen het College van procureurs-generaal, stelt een coördinerende magistraat aan.

2. OPDRACHTEN VAN DE COÖRDINERENDE MAGISTRAAT

Deze magistraat heeft als taak de informatie te verzamelen die noodzakelijk is voor verbeteringen die aan de omzendbrief kunnen worden aangebracht. Hij is de bevoorrechte gesprekspartner van Unia en het IGVM en werkt met hen samen. Daartoe centraliseert hij de vonnissen en arresten in de materies die de omzendbrief aanbelangen en kan hij bij de referentiemagistraten van de parketten-generaal of auditoraten-generaal, de parketten en de auditoraten alle nuttige informatie opvragen. Hij biedt hun alle nodige ondersteuning voor de goede toepassing van deze omzendbrief.

De coördinerende magistraat organiseert om de drie jaar een algemene vergadering van de referentiemagistraten van de parketten en auditoraten, en de parketten- en auditoraten-generaal om de toepassingsvoorwaarden van deze omzendbrief te evalueren, meer bepaald in bijzonder gevoelige materies, zoals racisme, homofobie, transfobie of discriminatie op grond van het geslacht. De Dienst voor het Strafrechtelijk beleid (DSB), Unia en/of het IGVM worden bij deze vergaderingen betrokken. De coördinerende magistraat nodigt hierop tevens uit: vertegenwoordigers van de politiediensten of sociale inspectiediensten en elke andere inspectiedienst die bij de uitoefening van zijn opdrachten inbreuken op de regels van deze omzendbrief kan vaststellen. De Steundienst van het College van procureurs-generaal kan de lijst van deze diensten opstellen.

3. OPDRACHTEN VAN DE PROCUREUR-GENERAAL EN DE REFERENTIEMAGISTRAAT BIJ HET PARKET-GENERAAL OF HET AUDITORAAT-GENERAAL

Elke procureur-generaal stelt binnen het parket-generaal of het auditoraat-generaal een referentiemagistraat inzake discriminaties aan die in het bijzonder belast is met een permanente informatie-, opvolgings-, oriëntatie- en coördinatieopdracht van het beleid op het vlak van discriminatiebestrijding binnen zijn rechtsgebied, waartoe ook de samenwerking tussen de parketten en de arbeidsauditoraten behoort.

4. OPDRACHTEN VAN DE PROCUREUR DES KONINGS EN DE ARBEIDSAUDITEUR

De procureur des Konings en de arbeidsauditeur overleggen over en coördineren onderling de discriminatiebestrijding binnen hun arrondissement. In het kader van hun respectievelijke bevoegdheden:

- bepalen zij de modaliteiten van het beheer waardoor de discriminatiedossiers snel door de magistraten van hun parket/auditoraat kunnen worden behandeld: zij zorgen ervoor dat de magistraten die deze dossiers behandelen de nodige ervaring opdoen, met name door hen aan de door het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding (IGO) verstrekte opleidingen te laten deelnemen;

- wijzen zij een referentiemagistraat aan wiens opdracht hierna nader wordt omschreven en wiens gegevens aan de politiediensten en de bevoegde sociale inspectiediensten van het arrondissement, Unia en het IGVM worden meegedeeld. Wanneer twee taalrollen bestaan binnen het arrondissement, wordt een referentiemagistraat aangeduid voor elke taalrol;
- werken ze een actieplan uit ter bestrijding van de discriminaties in hun arrondissement (cf. punt VII.);
- verlenen ze overeenkomstig de omzendbrief COL 13/2015²⁰ advies in de discriminatiedossiers, die worden ingediend in het kader van het burgerlijk procesrecht, wanneer ze het nodig achten.
- brengen zij de procureur-generaal op de hoogte van alle moeilijkheden die bij de toepassing van deze omzendbrief opduiken en doen zij hem nuttige voorstellen. Ze richten om de drie jaar, in januari²¹, een evaluatieverslag aan de procureur-generaal bij het hof van beroep van zijn rechtsgebied en aan de coördinerende magistraat, met daarin meer bepaald hun voorstellen, de eventuele bij de toepassing van de omzendbrief vastgestelde moeilijkheden, de uitgebouwde 'good practices' en het geldende actieplan. Dit evaluatieverslag neemt de vorm aan van een antwoord op een vragenlijst die in overleg met de Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid opgemaakt zal worden.

20

Eventueel zou een modelverslag kunnen worden opgesteld en op Ompttranet geplaatst.

Meer specifiek zorgt de arbeidsauditeur ervoor dat de arrondissementele cellen gesensibiliseerd worden over discriminatie.

5. OPDRACHTEN VAN DE REFERENTIEMAGISTRAAT BIJ HET PARKET

De door de procureur des Konings aangewezen referentiemagistraat inzake discriminatie staat hem bij zijn aan deze materie gelinkte opdrachten bij.

Bovendien:

- is deze magistraat de bevoorrechte gesprekspartner van de politiediensten en het justitiehuis in het kader van initiatieven die gericht zijn op het lokale overleg, of op de ontwikkeling van specifieke alternatieve maatregelen, van de door het College van procureurs-generaal aangewezen coördinerende magistraat, van Unia en van het IGVM;

²⁰ COL 13/2015, herzien op 8 december 2022, van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep - Richtlijnen met betrekking tot het advies van het Openbaar Ministerie in burgerrechtelijke materies krachtens de wet van 19 oktober 2015 tot wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen van Justitie.

²¹ Dit verslag zal voor het eerst worden opgesteld en verzonden drie jaar na de inwerkingtreding van deze omzendbrief, met name in januari 2026.

- staat hij bij het parket in voor de coördinatie van de behandeling van de discriminatiedossiers wanneer hij, krachtens de interne organisatorische regels van de procureur des Konings, niet zelf alle dossiers behandelt.

In het bijzonder zorgt de referentiemagistraat bij het parket ervoor:

- zich op regelmatige tijdstippen ervan te vergewissen dat deze omzendbrief terdege bij de politiediensten, de magistraten en het parketsecretariaat gekend is;
- na te gaan of de instructies betreffende de identificatie en registratie van de discriminatiedossiers daadwerkelijk en correct door de politiediensten en het parketsecretariaat worden toegepast. De correcte registratie en opvolging zijn immers van fundamenteel belang voor het verkrijgen van correcte statistieken die tot de analyse van het fenomeen kunnen bijdragen, alsook tot de behandeling van de feiten die hem ter kennis worden gebracht door politie en justitie;
- dat alle nuttige informatie omtrent het beheer van de discriminatiedossiers aan de leden van het parket, aan de politiediensten en aan de bevoegde sociale inspectiediensten wordt meegedeeld;
- dat zijn collega's hem informeren over de haatmisdrijven die worden vermeld in punt III.1., op zijn minst in de gevallen waarin de wet voorziet in een verzwarende omstandigheid betreffende de op haat gebaseerde drijfveer (punt III.1.1.a);
- dat het actieplan van zijn gerechtelijk arrondissement correct wordt uitgevoerd;
- dat minstens één keer per jaar een vergadering belegd wordt met de referentiepolitieambtenaren ter zake van zijn arrondissement;
- dat bijstand verleend wordt om het lexicon aangaande discriminatie up-to-date te houden.

6. OPDRACHTEN VAN DE REFERENTIEMAGISTRAAT BIJ HET ARBEIDSAUDITORAAT

De door de arbeidsauditeur aangewezen referentiemagistraat inzake discriminatie staat hem bij zijn opdrachten bij.

Bovendien:

- is deze magistraat de bevoorrechte gesprekspartner van de sociale inspectiediensten en alle diensten die misdrijven die tot het toepassingsveld van deze omzendbrief behoren, kunnen vaststellen. Hij is tevens de gesprekspartner van Unia en het IGVM;

- staat hij in voor de coördinatie van de behandeling van de discriminatiedossiers wanneer hij, krachtens de regels betreffende de interne organisatie van de arbeidsauditeur, niet alle dossiers zelf behandelt.

In het bijzonder zorgt de referentiemagistraat bij het arbeidsauditoraat ervoor:

- zich op regelmatige tijdstippen ervan te vergewissen dat deze omzendbrief terdege bij de magistraten, de sociale inspectiediensten en andere inspectiediensten die inbreuken op deze wet kunnen vaststellen, en het secretariaat van het auditoraat gekend is;
- na te gaan of de instructies betreffende de identificatie en registratie van de discriminatiedossiers daadwerkelijk en correct door het secretariaat van het auditoraat worden toegepast;
- alle nuttige informatie omtrent het beheer van de discriminatiedossiers aan de leden van het arbeidsauditoraat, de sociale inspectiediensten en alle inspectiediensten die inbreuken op deze wet kunnen vaststellen, wordt meegedeeld;
- bijstand te verlenen om het discriminatielexicon up-to-date te houden.

7. OPDRACHTEN VAN DE REFERENTIEPOLITIEAMBTENAREN

De Federale Politie wijst volgens de door haar bepaalde modaliteiten, referentiepolitieambtenaren aan die belast zijn met feiten van discriminatie. Dit heeft voornamelijk betrekking op de componenten van de Federale Politie die eerstelijns politieopdrachten uitvoeren (zoals de wegpolie of de spoorwegpolitie), alsook, in functie van de behoeftes, op de andere componenten van de Federale Politie.

Een directeur-coördinator (DirCo) zorgt bovendien voor sensibilisering voor het fenomeen 'discriminatie' binnen het netwerk van DirCo's.

De korpschefs van de Lokale Politie stellen een referentiepolitieambtenaar inzake discriminatie aan. In een aantal grotere politiezones kan de korpschef desgevallend meerdere referentiepolitieambtenaren aanwijzen. In kleinere zones kunnen de korpschefs dan weer afspreken om één voor meerdere zones verantwoordelijke referentiepolitieambtenaar aan te wijzen.

Als bevoorrecht aanspreekpunt van de referentiemagistraten bij het parket en het auditoraat staat deze referentiepolitieambtenaar in voor de volgende taken:

- hij neemt initiatieven opdat deze omzendbrief bij de leden van zijn dienst gekend is;
- hij verschaft de politieambtenaren die met slachtoffers van discriminatie in contact kunnen komen, alle nuttige informatie om hen in staat te stellen de slachtoffers correct op te vangen en op gepaste wijze te reageren;

- hij ziet toe op de toepassing van de instructies, in het bijzonder betreffende de identificatie, de registratie van de discriminatiedossiers en de slachtofferbejegening;
- hij is de bevoorrechte gesprekspartner van de politiediensten, het justitiehuis, de sociale inspectiediensten, alle diensten die misdrijven kunnen vaststellen die onder de toepassing van deze omzendbrief vallen, Unia en het IGVM;
- hij brengt de referentiemagistraat en zijn interne hiërarchie bij de politie op de hoogte van alle moeilijkheden die bij de toepassing van de omzendbrief optreden en doet nuttige voorstellen;
- neemt deel aan de vergaderingen van de referentiemagistraat en de periodieke opleidingen van Unia, in overleg met de referentiemagistraat.

Het kan opportuun zijn om in dit kader te verwijzen naar de beroepsorganisatie *Rainbow Cops Belgium LGBTQI+*, die zowel intern als extern de diversiteit binnen de geïntegreerde politie promoot, en dan meer specifiek wat de LGBTQI+-gemeenschappen betreft. Het gaat hierbij om taken van sensibilisering, het verstrekken van informatie, de opleiding van de politieambtenaren en het oriënteren van de slachtoffers.

<https://www.rainbow-cops-belgium.be>

8. LIJST VAN REFERENTIEPERSONEN

De procureur-generaal bezorgt jaarlijks, in januari, de identiteit en de contactgegevens van de in zijn parket-generaal en auditoraat-generaal aangewezen referentiemagistraat aan de Steundienst van het openbaar ministerie. Hij deelt elke wijziging van deze gegevens onverwijld mee.

De procureur des Konings en de arbeidsauditeur verzenden jaarlijks, in januari, de identiteit en de contactgegevens van de in hun parket/auditoraat aangewezen referentiemagistraat naar de Steundienst van het openbaar ministerie. Bovendien delen ze elke aanpassing van deze gegevens onverwijld mee.

De Steundienst houdt een geactualiseerde lijst van alle referentiemagistraten bij, die op Ompranet geplaatst wordt.

Binnen elk gerechtelijk arrondissement verstuurt de directeur-coördinator jaarlijks, in januari, de identiteit en de contactgegevens van de in elke zone en dienst van de Federale Politie van zijn arrondissement aangewezen referentiepolitieambtenaar naar de procureur des Konings, de dienst Diversiteit en de algemene directie van het middelenbeheer en de informatie van de Federale Politie. Hij deelt hen ook onverwijld elke wijziging van deze gegevens mee.

De dienst Diversiteit en de algemene directie van het middelenbeheer en de informatie van de Federale Politie houdt een lijst van de in elke politiezone en elke geleding van de Federale Politie aangewezen referentiepolitieambtenaren up-to-date (contactgegevens en

adres) en deze lijst is ook beschikbaar op het interne intranet Wikipol van de geïntegreerde politie.

Deze gegevens worden verstrekt en verwerkt met naleving van de gegevensbeschermingsnormen.

VII. ARRONDISSEMENTEEL ACTIEPLAN

In elk gerechtelijk arrondissement wordt een actieplan ter bestrijding van discriminatie opgesteld. Indien opportuun kunnen het parket en het auditoraat een gezamenlijk actieplan opmaken.

Dit actieplan bevat de in het arrondissement genomen maatregelen om de in deze omzendbrief vermelde richtlijnen in de praktijk om te zetten en om ze desgevallend aan te vullen naargelang de specifieke lokale kenmerken.

De opmaak van een stand van zaken van het fenomeen in het arrondissement aan de hand van de beschikbare gegevens, de identificatie van de vastgestelde subfenomenen en de eventuele risicoplaatsen moet dienen als leidraad om de voornoemde richtlijnen te kunnen toepassen, waarbij rekening wordt gehouden met de lokale context.

Bij de redactie van het actieplan is van essentieel belang om alle instanties in kaart te brengen en te bevragen die in dit kader kunnen optreden, enerzijds, en het omkaderingsaanbod voor de slachtoffers en de daders in het arrondissement te inventariseren, anderzijds.

Wanneer de procureur Konings of de arbeidsauditeur het nodig acht, kan hij verzoeken om initiatieven te nemen die het mogelijk maken om nieuwe vormen van begeleiding te creëren.

In het actieplan van de procureur des Konings dienen minimaal de volgende elementen te worden vastgelegd:

- de modaliteiten van de contactopname van de politieambtenaren met het parket in de in de circulaire vermelde gevallen;
- de modaliteiten en termijnen van de onderzoeken en de doorstroming van de processen-verbaal;
- de exacte modaliteiten betreffende de aanhangigmaking van de dienst slachtofferonthaal in de in deze omzendbrief vermelde gevallen;
- desgevallend, de bijkomende door de procureur des Konings in het arrondissement opgelegde richtlijnen;
- de omschrijving van de samenwerkingsmodaliteiten tussen de gerechtelijke autoriteiten, de politiediensten, de openbare instellingen en diensten en de private verenigingen ter zake, waaronder Unia en het IGVM;
- als bijlage: de contactgegevens van de referentiemagistraat en -politieambtenaren in het arrondissement.

In het actieplan van de arbeidsauditeur dienen minimaal de volgende elementen te worden vastgelegd:

- de aanwijzing van de referentiemagistraat en de ter zake lokaal bevoegde diensten en partners,

- een herinnering aan de voor de auditoraten relevante taken en bepalingen uit deze omzendbrief en andere eventueel toepasselijke omzendbrieven inzake discriminatie,
- het beleid voor de tussenkomst in dossiers betreffende discriminatie die voor de arbeidsrechtbank aanhangig gemaakt worden,
- de samenwerkingsmodaliteiten met de politie- en inspectiediensten,
- de specifieke samenwerkingsmodaliteiten met Unia, het IGVM en het Vlaams Mensenrechteninstituut in materies die tot de bevoegdheid van het auditoraat behoren.

Het actieplan wordt meegedeeld aan de politie- en inspectiediensten van het arrondissement in kwestie en aan de procureur-generaal.

Dit plan wordt opgesteld één jaar na de inwerkingtreding van deze omzendbrief en vervolgens geactualiseerd telkens wanneer de evolutie van de situatie het rechtvaardigt en minstens om de drie jaar.

VIII. BELEID BETREFFENDE DE OPSPORING EN DE VERVOLGING VAN DE MISDRIJVEN

De misdrijven inzake discriminatie kunnen verschillende vormen aannemen (bijvoorbeeld seksueel geweld, cybercriminaliteit, enz.) of kunnen worden gepleegd in verschillende contexten die een nog specifiekere aanpak vereisen.

De volgende richtlijnen werden bijgevolg vastgelegd onverminderd de toepassing van andere thematische en nog meer specifieke omzendbrieven, bijvoorbeeld op het vlak van terrorisme, gewelddadig extremisme, partner- of eengerelateerd geweld of andere materies.

1. OP HET NIVEAU VAN DE POLITIEDIENSTEN

De politie stelt een proces-verbaal op en stuurt het naar de procureur des Konings of de arbeidsauditeur bij elke aanwijzing of vaststelling van feiten van discriminatie en haatmisdrijven, ook al meent ze dat er geen misdrijf is. Het is aan de procureur des Konings of de arbeidsauditeur om uit te maken of er al dan niet sprake is van een misdrijf.

Het proces-verbaal is vaak van doorslaggevend belang voor het gevolg van de zaak. De nadruk moet worden gelegd op datgene dat een aanwijzing kan vormen voor de aanzet tot dit gedrag. Daarom moet het proces-verbaal hiertoe een bijzonder gedetailleerde omschrijving geven. Er wordt verwezen naar de in de punten III en IV vermelde algemene en specifieke indicatoren.

Wanneer een proces-verbaal inzake discriminatie wordt opgesteld, registreert de politieambtenaar het fenomeen ("melding parket") overeenkomstig punt V.

Wanneer op het politiekantoor een klacht voor discriminatie binnenkomt of de politie zelf op de plaats van het feit optreedt, moeten de ambtenaren van de politie, naast de aanvullende of nadere instructies van de procureur des Konings of de arbeidsauditeur, volgende regels in acht nemen:

- het slachtoffer opvangen in materiële omstandigheden die een maximum aan discretie waarborgen;
- de nodige aandacht besteden aan elke klacht en ze niet banaliseren;
- alle nuttige bewijselementen verzamelen en in beslag nemen (bijvoorbeeld foto's, documenten, screenshots, enz.);
- een omstandig verhoor van het slachtoffer afnemen.

Wanneer er sprake is van een minderjarig of meerderjarig kwetsbaar slachtoffer in de zin van artikel 91*bis*, tweede lid van het Wetboek van Strafvordering of een slachtoffer dat als kwetsbaar dient te worden beschouwd naargelang zijn persoonlijkheid en/of de omstandigheden, beslist de procureur des Konings om de audiovisuele opname van het verhoor ("TAM-verhoor") aan te wenden overeenkomstig de omzendbrief COL 3/2021²².

Wanneer het gaat om een minderjarig slachtoffer, wordt een kopie van het proces-verbaal meegedeeld aan de afdeling Jeugd en Gezin van het parket;

- in alle gevallen waarin de situatie het rechtvaardigt, moeten het adres en de contactgegevens (telefoon, e-mailadres) geheim worden gehouden, wat erop neerkomt dat het verblijfadres of de contactgegevens van de te beschermen persoon niet, maar zijn rijksregisternummer wel in het proces-verbaal worden opgetekend.

De politiedienst bewaart overigens het adres en de contactgegevens van het slachtoffer en stelt ze ter beschikking van de parketmagistraat.

In dit geval dient ervoor te worden gezorgd dat deze gegevens niet worden vermeld op andere documenten die vervolgens bij het dossier zouden worden gevoegd (medisch verslag, expertiseverslagen, enz.)²³;

- een omstandig verhoor van de verdachte afnemen.

In gevallen van uitzonderlijk geweld waarbij het slachtoffer ernstige fysieke of psychologische schade heeft geleden, overweegt de procureur des Konings een videoverhoor overeenkomstig artikel 112ter van het Wetboek van Strafvordering;

- bij seksueel geweld, desgevallend, het slachtoffer doorverwijzen naar het Zorgcentrum na Seksueel Geweld (ZSG) of de ministeriële richtlijn van 15

²² Gemeenschappelijke omzendbrief COL 03/2021 (herzien op 29 november 2022) van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en het College van procureurs-generaal over de audiovisuele opname van het verhoor van meerderjarige en kwetsbare meerderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven.

²³ Cf. de aanbeveling van het IGVM nr. 2022/R/006 betreffende het geheimhouden van adresgegevens van slachtoffers van gendergerelateerd geweld: https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/advisories/aanbeveling_2022r006_aangaande_het_geheimhouden_van_adresgegevens_van_slachtoffers.pdf

september 2005, verspreid bij omzendbrief COL 10/2005²⁴, betreffende de Seksuele Agressie Set (SAS) toepassen;

- de personen verhoren die getuige zijn geweest van de feiten.

De politieambtenaren zorgen voor de integrale toepassing van de beginselen uit omzendbrief GPI58. Ze brengen personen die hulp of bijstand vragen in contact met de gespecialiseerde diensten. Ze lichten het slachtoffer in over zijn rechten, het bestaan van de dienst slachtofferonthaal van het justitiehuis en de mogelijkheid om juridische bijstand bij UNIA en het IGVM te verkrijgen (een modelbrief voor het slachtoffer werd als bijlage 1 gevoegd).

1.1. ONMIDDELLIJKE KENNISGEVING AAN DE PROCUREUR DES KONINGS OF DE ARBEIDSAUDITEUR

Behoudens meer bindende richtlijnen van de procureur des Konings of de arbeidsauditeur, contacteert de politieambtenaar de dienstdoende magistraat wanneer de situatie één van of verscheidene van de volgende kenmerken vertoont:

- ernstige aantasting van de fysieke, seksuele of psychologische integriteit van het slachtoffer (er dient rekening te worden gehouden met de ernst van het geweld en de fysieke of psychologische gevolgen ervan);
- brandstichting;
- criminele organisatie;
- radicalisme;

Opgelet: er wordt hierbij aan herinnerd dat de richtlijnen uit deze omzendbrief uitgevaardigd worden onverminderd de toepassing van nog specifiekere thematische omzendbrieven, bijvoorbeeld op het vlak van terrorisme en gewelddadig extremisme.

- herhaling van de feiten;
- feiten die de openbare orde ernstig schaden of die een aanzienlijke impact op de publieke opinie kunnen hebben.

²⁴ Omzendbrief COL 10/2005 van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep van 15 september 2005 met de ministeriële richtlijn betreffende de Seksuele Agressie Set (SAS) van 15 september 2005.

2. OP HET NIVEAU VAN HET OPENBAAR MINISTERIE

2.1. EEN AANGEPASTE REACTIE OP ELK FEIT DAT EEN CONSTITUTIEF ELEMENT VAN EEN MISDRIJF IS

Het Openbaar Ministerie moet de dader van de feiten zo snel mogelijk op de van kracht zijnde gedragsregels wijzen. Dit kan op elke manier die binnen de mogelijkheden van het Openbaar Ministerie ligt. De reactie van het Openbaar Ministerie moet aan elk individueel geval aangepast zijn, zonder automatismen en rekening houdende met de persoonlijkheid van de dader en het slachtoffer. Een sepot omwille van opportunititsreden zonder minimaal één herinnering aan de gangbare gedragsnorm door de magistraat van het parket of auditoraat is dan ook volledig uit den boze.

Het inleiden van een burgerlijke procedure door de partijen, de door de respectieve wetgevingen aangewezen instellingen of het Openbaar Ministerie (cf. punt IX), kan in sommige gevallen een adequate reactie zijn en eender welke vorm van strafrechtelijke reactie uitsluiten.

Bij seksueel geweld kan het slachtoffer desgevallend worden doorverwezen naar het ZSG of kan de ministeriële richtlijn van 15 september 2005, verspreid bij omzendbrief COL 10/2005²⁵, betreffende de Seksuele Agressie Set (SAS) worden toegepast.

Wanneer er sprake is van een minderjarig of kwetsbaar slachtoffer in de zin van artikel 91bis, tweede lid van het Wetboek van Strafvordering of een slachtoffer dat als kwetsbaar dient te worden beschouwd naargelang zijn persoonlijkheid en/of de omstandigheden²⁶, beslist de procureur des Konings om de techniek van het videoverhoor (TAM-verhoor) in te zetten overeenkomstig de omzendbrief COL 3/2021²⁷.

Onverminderd het voorafgaande overweegt de procureur des Konings een videoverhoor overeenkomstig artikel 112ter van het Wetboek van Strafvordering in gevallen van uitzonderlijk geweld waarbij het slachtoffer ernstige fysieke of psychologische schade geleden heeft.

²⁵ Omzendbrief COL 10/2005 van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep van 15 september 2005 met de ministeriële richtlijn betreffende de Seksuele Agressie Set (SAS) van 15 september 2005.

²⁶ In de omzendbrief COL 3/2021 wordt onder punt 1.6., op pagina 8 het volgende bepaald: *"Buiten de wettelijke definitie van kwetsbare persoon, kan de parketmagistraat de audiovisuele opname van het verhoor bevelen van een meerderjarig slachtoffer of getuige op basis van een thematische omzendbrief of indien hij beslist dat deze persoon als kwetsbaar kan worden beschouwd rekening houdende met de volgende criteria:*

- persoonlijkheid,
- maturiteitsgraad,
- psychisch evenwicht,
- leeftijd,
- de omstandigheden waarin de eventuele onthullingen gedaan werden,
- de fysieke en/of psychologische impact van de feiten."

²⁷ Gemeenschappelijke omzendbrief COL 03/2021 van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en het College van procureurs-generaal over de audiovisuele opname van het verhoor van meerderjarige en kwetsbare meerderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven.

2.2. AANHANGIGMAKING BIJ DE ONDERZOEKSRECHTER OF RECHTSTREEKSE DAGVAARDING

In geval van strafrechtelijke inbreuken waarbij er minstens sprake is van één van de volgende criteria:

- ernstige aantasting van de fysieke of psychologische integriteit van het slachtoffer (er dient rekening te worden gehouden met de ernst van het geweld en de fysieke of psychologische gevolgen ervan);
- brandstichting;
- criminele organisatie;
- radicalisme;

Opgelet: er wordt hierbij aan herinnerd dat de richtlijnen uit deze omzendbrief uitgevaardigd worden onverminderd de toepassing van nog specifiekere thematische omzendbrieven, bijvoorbeeld op het vlak van terrorisme en gewelddadig extremisme.

- herhaling van de feiten;
- feiten die de openbare orde ernstig schaden of die een aanzienlijke impact op de publieke opinie kunnen hebben.

Tenzij een “bemiddeling en maatregelen” in de zin van artikel 216ter van het Wetboek van Strafvordering passend lijken te zijn, moet de voorkeur uitgaan naar ofwel het vorderen van een onderzoeksrechter om een aanhoudingsbevel te krijgen, ofwel een rechtstreekse dagvaarding van de dader voor de correctionele rechtbank.

Er wordt ook een onderzoeksrechter gevorderd telkens wanneer een onderzoeksdaad die onder zijn bevoegdheid valt, aan de orde lijkt te zijn om de waarheid aan het licht te brengen.

2.3. OVERZICHT VAN DE STRAFRECHTELIJKE REACTIES

Ter herinnering: de volgende richtlijnen werden bijgevolg vastgelegd onverminderd de toepassing van andere thematische en nog meer specifieke omzendbrieven, bijvoorbeeld op het vlak van terrorisme, gewelddadig extremisme, partner- of eerge relateerd geweld of andere materies.

Bij het zoeken naar de meest gepaste reactie op de andere misdrijven, besteedt de parketmagistraat bijzondere aandacht aan de alternatieve maatregelen voor de vervolging voor zover ze geschikt lijken te zijn naargelang de aard van de feiten en de persoonlijkheid van de dader.

Als bijlage 2 bij deze omzendbrief werd een aantal alternatieve maatregelen opgenomen dat specifiek genomen werd inzake discriminatie, teneinde hierover te informeren, het inzetten ervan aan te moedigen, maar desgevallend ook nieuwe initiatieven op dit vlak te ontplooien.

De aandacht dient ook te worden gevestigd op de artikelen 37^{quinq}uies en 37^{oct}ies van het Strafwetboek die voor de rechter uitdrukkelijk in de mogelijkheid voorzien om “aanwijzingen [te] geven opdat de invulling van de werkstraf in verband zou staan met, respectievelijk, de strijd tegen het racisme of de xenofobie, de discriminatie, het seksisme en het negationisme, ter inperking van het risico op herhaling van dergelijke misdrijven.”

Wanneer de ten laste gelegde feiten als **gewelddadig extremisme** gekwalificeerd kunnen worden, dient omzendbrief COL 10/2018 van 28 juni 2018 toegepast te worden met betrekking tot de voorwaarden die opgelegd kunnen worden aan personen die vervolgd of veroordeeld worden voor feiten van terrorisme of die gelinkt worden aan gewelddadig extremisme.

In de Federatie Wallonië-Brussel bestaat ter zake een dienstaanbod van de dienst CAPREV, waarop mits naleving van omzendbrief COL 10/2018 een beroep gedaan kan worden wanneer een reële of potentiële link vastgesteld wordt met een gewelddadige ideologie (*racistisch, xenofob, homofoob, transfoob, masculinistisch enz.*) en een gespecialiseerde begeleiding noodzakelijk lijkt.

Dit dienstaanbod figureert in bijlage 3.

De magistraat neemt één van de volgende beslissingen:

- de dader voor de correctionele rechtbank dagvaarden;
- de in artikel 216ter van het Wetboek van Strafvordering vastgelegde procedure opstarten, die voorziet in de mogelijkheid om de verdachte te verzoeken om de schade te vergoeden of te herstellen en, desgevallend, om in te stemmen met één of verscheidene maatregelen, zoals de uitvoering van een dienstverlening, het volgen van een geneeskundige behandeling of een therapie, of het volgen van een opleiding ("bemiddeling en maatregelen");
- een minnelijke schikking voorstellen (cf. de gemeenschappelijke omzendbrief COL 08/2018 van de minister van Justitie en van het College van procureurs-generaal betreffende de richtlijnen tot harmonisatie van de toepassing van artikel 216bis van het wetboek van Strafvordering inzake het verval van de strafvordering tegen betaling van een geldsom (de minnelijke schikking);
- de dader in zijn kabinet wijzen op de norm met een berisping, waarna een sondergevolgstelling ("praetoriaanse probatie") volgt, desgevallend, mits de naleving van voorwaarden;
- het strafdossier doorverwijzen naar de administratieve overheden wanneer dit wettelijk mogelijk is met het oog op het opleggen van een administratieve sanctie.

Het Openbaar Ministerie beschikt tevens over de mogelijkheid om, zoals voorzien in artikel 3ter Voorafgaande titel en de artikelen 553-555 van het Wetboek van Strafvordering, een herstelbemiddeling aan de partijen voor te stellen.

Het Openbaar Ministerie kan, krachtens artikel 35 van het Strafwetboek, de ontbinding van rechtspersonen vorderen die met voorbedachten rade in het leven zijn geroepen om strafbare activiteiten te plegen.

2.4. MINDERJARIGE DADERS

Het opportuniteitssepot ten aanzien van minderjarige daders op het moment van de feiten moet eveneens worden uitgesloten, indien de parketmagistraat op zijn minst niet op de van kracht zijnde gedragsregels heeft gewezen.

Wanneer er naar de meest adequate reactie wordt gezocht, dient rekening te worden gehouden met de wetgeving aangaande de minderjarigen die een als een misdrijf

omschreven feit (MOF) hebben gepleegd en/of de wetgeving betreffende minderjarigen in een problematische opvoedingssituatie (POS) wanneer de feiten een gevaarlijke situatie aan het licht lijken te brengen.

De jeugdcriminoloog van het parket kan interessante bijstand leveren om de feiten te contextualiseren en een aangepaste oriëntatiebeslissing te suggereren.

2.5. BIJSTAND AAN SLACHTOFFERS

In geval van terbeschikkingstelling van het parket of van een gerechtelijk onderzoek, zendt het parketsecretariaat onverwijld een afschrift van het aanvankelijke proces-verbaal en de coördinaten van het slachtoffer naar de dienst slachtofferonthaal. De dienst slachtofferonthaal neemt, in functie van de omstandigheden, contact op met het slachtoffer, hetzij onmiddellijk en telefonisch, hetzij door een brief te sturen waarin de dienstverlening wordt uiteengezet die van de justitieassistenten mag worden verwacht.

In de andere gevallen oordeelt de magistraat of het wenselijk is om de dienst slachtofferonthaal op dezelfde manier in te schakelen.

Er moet rekening worden gehouden met de beginselen en criteria uit omzendbrief COL 16/2012 betreffende het slachtofferonthaal op parketten en rechtbanken.

3. SPECIFIEKE REACTIE WANNEER EEN OP INTERNET GEPLEEGD MISDRIJF WORDT ONTDEKT (DISCRIMINERENDE CYBERHAAT): VERWIJDEREN VAN CONTENT

Bijzondere aandacht wordt geschonken aan de op internet en de sociale netwerken gepleegde criminaliteit. Het begrip “discriminerende cyberhaat” in de zin van deze omzendbrief heeft betrekking op haatboodschappen op/via internet op grond van één of verscheidene wettelijk beschermde kenmerken.

De in deze omzendbrief vervatte richtlijnen worden immers toegepast bij op/via het internet gepleegde inbreuken op de antidiscriminatie-, de antiracisme-, de gender- of de negationismewetgeving, op de artikelen 417/20, 442ter en 453bis van het Strafwetboek en bij elk ander op/via het internet gepleegd misdrijf met een discriminerende drijfveer²⁸.

Discriminerende cyberhaat kan betrekking hebben op één of verscheidene personen in het bijzonder (belaging, pesterijen, beledigingen, aanzetten tot haat, seksuele agressie online of verspreiding van seksueel getinte inhoud zonder instemming, enz.), of op een groep personen, een gemeenschap in zijn totaliteit (aanzetten tot haat, negationisme, enz.)

Naast de gebruikelijke onderzoeksdaten (met name de in de artikelen 46bis en 88ter van het Wetboek van Strafvordering vermelde zoekingsmogelijkheden in het informaticasysteem) die kunnen worden gesteld, wanneer content op het internet ontdekt

²⁸ Artikel 78ter van het Strafwetboek luidt als volgt: “De discriminerende drijfveer van de dader is een verzwarende factor bij alle misdrijven, behoudens in die gevallen waarin de wet van de discriminerende drijfveer een verzwarende omstandigheid maakt.”

wordt die in tegenspraak is met de antidiscriminatie-, de antiracisme-, de gender- of de negationismewetgeving, of met de artikelen 417/20, 442ter en 453bis van het Strafwetboek, of bij elk ander op een discriminerende drijfveer gebaseerd misdrijf, wordt er vooral naar gestreefd om de onwettige content ontoegankelijk te maken, wanneer de discriminerende cyberhaat één of verscheidene personen in het bijzonder betreft. Wanneer een slachtoffer geïdentificeerd wordt, is dit dikwijls zijn belangrijkste verzoek en elke minuut telt in dit opzicht om de verspreiding van de illegale content te beperken. Het is bijgevolg van belang dat de interveniërende politieambtenaar en de dienstdoende magistraat onmiddellijk relevante maatregelen kunnen nemen.

De hiernavolgende richtlijnen worden in aanmerking genomen om de content doeltreffend te verwijderen, zij het dat de toepassing van de Digital Service Act (DSA) deze manier van werken nog licht zou kunnen aanpassen²⁹.

Wat de gerechtelijke verwijdering van content betreft, wordt een onderscheid gemaakt naargelang hij zichtbaar is op een website of op een onlineplatform. Een verzoek tot vrijwillige verwijdering van de content is in sommige gevallen de meest doeltreffende reactie.

In de praktijk biedt de sectie i2-IRU (Internet Referral Unit) van de Directie van de Bestrijding van de Zware en Georganiseerde Criminaliteit (DJSOC) bijstand om de meest efficiënte wijze te bepalen om content te verwijderen naargelang de omstandigheden. De referentiemagistraat inzake cybercriminaliteit fungeert eveneens als referentiepersoon.

Naast de bepalingen in dit hoofdstuk wordt verwezen naar de bepalingen uit de **omzendbrief COL betreffende cyberstalking**³⁰ wanneer de cyberhaat betrekking heeft op één of meerdere specifieke personen, en in het bijzonder wanneer de feiten worden gekwalificeerd als online seksueel geweld.

Tot slot zou illegale content zich kunnen situeren op de grens tussen discriminerende cyberhaat en het begrip '**terrorisme**'. In dit geval kan worden verwezen naar de Verordening (EU) 2021/784 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2021 inzake het tegengaan van de verspreiding van terroristische online-inhoud³¹ en de in de omzendbrief **COL 17/2022** van het College van procureurs-generaal³² vervatte richtlijnen.

3.1. BEGRIPPEN

De onderstaande vereenvoudigde definities maken het mogelijk maken om de richtlijnen beter te begrijpen.

- **Website** of **internetsite**: bestaat uit één of verscheidene webpagina's die de voor de internetgebruikers zichtbare inhoud van de website vormt.

²⁹ Verordening (EU) 2022/2065 van het Europees Parlement en de Raad van 19 oktober 2022 – Eengemaakte markt voor digitale diensten en tot wijziging van Richtlijn 2000/31/EG (digitaaldienstenverordening), *PB L 277, 27.10.2022, p. 1–102, art. 2, art. 3*.

³⁰ De werkzaamheden ter voorbereiding van deze omzendbrief waren nog aan de gang op het moment dat de redactie van onderhavige omzendbrief afgesloten werd.

³¹ Publicatieblad van de Europese Unie van 17 mei 2021.

³² Omzendbrief COL 17/2022 van het College van procureurs-generaal van 13 oktober 2022 "Terrorisme – Verordening (EU) 2021/784 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2021 inzake het tegengaan van de verspreiding van terroristische online-inhoud – Toepassing in België – Procedure – Bevoegde gerechtelijke autoriteiten".

De website brengt de aankoop van een domeinnaam met zich mee, m.a.w. de naam van de site (en zijn IP-adres), bestaande uit het voorvoegsel www, een naam en een achtervoegsel, naargelang de geografische locatie (<https://www.voorbeeld.be> of <https://www.voorbeeld.nl>) of de uitgeoefende activiteit (<https://www.voorbeeld.org> of <https://www.voorbeeld.com>).

De website wordt beheerd door een webmaster, ook webbeheerder of webmeester genoemd;

- **Webpagina:** pagina die op internet aan de hand van een browser dient te worden geraadpleegd en die een eigen URL heeft;
- **URL (Uniform Resource Locator):** is het adres van een website (<https://www.voorbeeld.be>), in dat geval een synoniem van de domeinnaam, of meer bepaald het adres van een pagina van een website (<https://www.voorbeeld.com/page1>).
- **Browser:** software, meestal gratis, die het mogelijk maakt om internetpagina's te raadplegen: tekst, afbeeldingen, video's, links en andere functies van een website (Google Chrome, Firefox, Microsoft Edge, enz.);
- **Webhost:** dienstverlener die of bedrijf dat webservern aanbiedt aan makers of eigenaars van websites. **Servers** zijn opslagruimten voor de bestanden van een website, die op internet worden verspreid en die 24 uur per dag voor internetgebruikers zichtbaar zijn.

De locatie van de webhost kan gecontroleerd worden op de website <https://www.whois.com/whois/> door eenvoudigweg een IP-adres of de URL van de domeinnaam in te voeren;

- **Internet service provider (ISP):** onderneming die een internetverbinding aanbiedt (Voo, Telenet, Proximus, Scarlet, ...);
- **DNS Belgium (beheerder van de domeinnamen .be, .vlaanderen en .brussels),** vereniging zonder winstoogmerk (vzw) die alle Belgische domeinnamen **.be, .vlaanderen et .brussels** beheert;
- **EURid** (beheerder van de domeinnamen **.eu**): vzw die door de Europese Commissie aangewezen is als de domeinnaamregistratie die de domeinnamen **.eu** en de varianten **eio** (in het cyrillisch alfabet) en **.eu** (in het Grieks alfabet) beheert;
- **IP-adres (Internet Protocol address):** een reeks nummers die wordt toegekend aan elk apparaat dat aangesloten is op een informaticanetwerk of op het internet. Aan de hand van de IP-adressen kunnen miljarden apparaten, waaronder computers en mobiele telefoons, online geïdentificeerd en van elkaar onderscheiden worden, en kunnen ze onderling communiceren;
- **VPN** ("Virtual Private Network"): software die kan worden geïnstalleerd op verschillende met het internet verbonden apparaten. Zodra het VPN geactiveerd is, wordt deze software aangesloten op een externe VPN-server, en wordt een beveiligde "tunnel" gecreëerd tussen de computer en het internetnetwerk. Op deze manier wordt de doorgegeven informatie gecodeerd. Een nieuw geleend (dynamisch) IP-adres wordt bijgevolg gebruikt en het reële IP-adres wordt verborgen;
- **Onlineplatforms:** hostingdiensten die hun gebruikers in de mogelijkheid stellen om content op het platform te plaatsen (content die dus doorgaans niet door het platform zelf wordt gecreëerd) en te bewaren. Hij is zichtbaar voor de andere gebruikers (op Facebook, YouTube, Instagram, TikTok).

- **Trusted flagger** of **vertrouwde rapporteur**: gespecialiseerde entiteiten die beschikken over specifieke bevoegdheden om illegale content te traceren, waaraan platformen een bevoorrechte status verschaffen om deze content te melden teneinde bij te dragen aan kwaliteitsvollere signaleringen en deze content sneller te kunnen verwijderen.

3.2. NATIONAAL AANSPEEKPUNT INZAKE ONLINE HAATSPRAAK: SECTIE i2-IRU (INTERNET REFERRAL UNIT) VAN DE DIRECTIE VAN DE BESTRIJDING VAN DE ZWARE EN GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT (DJSOC-i2-IRU)

De sectie i2-IRU (Internet Referral Unit) van de Directie van de Bestrijding van de Zware en Georganiseerde Criminaliteit (DJSOC-i2-IRU) van de Federale Politie staat in voor verschillende opdrachten:

- de zoeking op internet;
- de blokkering van sites en/of content in samenwerking met de internetproviders en de internetplatforms;
- opleidingen, informatie en delen van expertise;
- deelname aan acties van Europol.

De ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken wezen deze sectie in november 2016 aan als nationaal aanspreekpunt op het vlak van online haatspraak. Ze is eveneens bevoegd voor de niet-consensuele verspreiding van seksueel getinte inhoud (Revenge Porn). Deze dienst heeft geen rechtstreeks contact met het publiek, maar wel met partners zoals Unia en het IGVM.

De DJSOC-i2-IRU voert de volgende opdrachten uit:

- het verlenen van bijstand op vraag van politieambtenaren of magistraten in het kader van gerechtelijke dossiers, met name de uitvoering van de vorderingen op grond van de artikelen 39bis, 46bis en 88bis van het Wetboek van Strafvordering of de zoekingen in open sources (vrij toegankelijke bronnen) op het internet;
- het traceren van en het autonome toezicht op informatie in open sources op internet die betrekking heeft op propaganda, radicalisme, gewelddadig extremisme, misdaden en haatspraak.

De vorderingen worden verzonden naar djsoc.i2@police.belgium.eu.

[Een permanentie wordt gegarandeerd 24 uur op 24 en 7 dagen op 7, via DJO/permanentie.](#)

De sectie i2-IRU wordt door de grote internetondernemingen erkend als 'trusted flagger' in het kader van de uitbouw van het EU-platform betreffende de verwerking van online content (PERCI-platform van Europol).

3.3. VERWIJDERING VAN CONTENT OP EEN WEBSITE

a) Mogelijkheden tot gerechtelijke verwijdering

- **Een illegale in België gehoste website**

De website kan ontoegankelijk worden gemaakt aan de hand van artikel 39*bis*, §6 van het Wetboek van Strafvordering wanneer de website in België gehost wordt, ongeacht of de eigenaar ervan al dan niet in België gevestigd is. De vordering wordt verzonden naar de webhost en strekt ertoe de gegevens (m.a.w. de website) wereldwijd ontoegankelijk te maken voor internetgebruikers die worden doorverwezen naar de STOP-pagina van de overheid³³.

Deze mogelijkheid houdt niettemin een aantal beperkingen in, aangezien het hierbij om een tijdelijke maatregel gaat, die bovendien eenvoudig omzeild kan worden.

- **De website heeft een domeinnaam .be , .vlaanderen , .brussels, .eu:**

In dit geval kan men zich krachtens artikel 39*bis*, §6 van het Wetboek van Strafvordering rechtstreeks richten tot de beheerders van domeinnamen op het Belgische grondgebied. Het is de bedoeling van deze vordering om de gegevens (d.w.z. de website) ontoegankelijk te maken voor de wereldwijde internetgebruikers aangezien de beheerder van de domeinnaam de (hoofdmap van de) website kan blokkeren. De vordering wordt verstuurd naar DNS.be in geval van een website met extensie .be, .vlaanderen ou .brussels en naar EURid in geval van websites met de extensie .eu.

Gelet op het feit dat de Belgische domeinnamen beheerd worden door DNS Belgium, worden ze automatisch gewist en omgeleid naar de STOP-pagina van de overheid³⁴.

- **De website heeft de extensie .com of een andere extensie:**

Deze situatie doet zich het meest frequent voor. Het grote nadeel bestaat erin dat de beheerder van de domeinnaam niet in België gevestigd is. De website kan bijgevolg niet overeenkomstig dezelfde procedure worden geblokkeerd als in het vorige punt.

Gelet op de huidige stand van de technologie moet een vordering op grond van artikel 39*bis*, §6 van het Wetboek van Strafvordering worden verstuurd naar alle internetproviders (ISP) op het Belgische grondgebied. Deze vordering heeft tot gevolg dat enkel de verbindingen tot de website met een Belgische ISP ontoegankelijk worden gemaakt. De domeinnamen worden door de Belgische internetproviders omgeleid naar de STOP-pagina van de overheid³⁵. De content blijft toegankelijk voor de buitenlandse internetgebruikers dan wel voor de Belgische internetgebruikers die een VPN-verbinding gebruiken.

In ieder geval wordt een verzoek **tot vrijwillige verwijdering van illegale content** aanvullend geformuleerd (cf. punt 3.4.b).

- **Algemene opmerking betreffende het geval waarin uit het onderzoek blijkt dat de beheerder van de website op het Belgische grondgebied gevestigd is**

³³ Via de link <http://193.191.245.56/> kunt u ontdekken hoe deze STOP-pagina eruitziet.

³⁴ Cf. de voorgaande voetnoot.

³⁵ Cf. de voorgaande voetnoot.

Wanneer een huiszoeking of een huisbezoek met instemming aan de woonplaats van de verdachte het mogelijk maakt om het informaticamaterieel dat verbonden is met de webserver waarop de verdachte website gehost wordt, of de toegangscode waarmee toegang kan worden verkregen tot deze website, te ontdekken, kan gebruik gemaakt worden van de in artikel 88ter van het Wetboek van Strafvordering vermelde mogelijkheden betreffende de zoeking in een informaticasysteem. Zodra de zoeking afgerond is, kan artikel 39bis worden toegepast om deze gegevens in beslag te nemen of ze ontoegankelijk te maken, behalve wanneer ze zich situeren in het buitenland.

b) Verzoek tot vrijwillige verwijdering

In ieder geval en **in het bijzonder wanneer de beheerder van de website zich in het buitenland bevindt en/of wanneer de site in het buitenland gehost wordt en/of wanneer de beheerder van de domeinnaam zich in het buitenland situeert**, kan een verzoek tot vrijwillige verwijdering van een illegale content worden geformuleerd. Er kan worden verwezen naar punt 3.4.b.

3.4. CONTENT OP EEN ONLINEPLATFORM

a) Gerechtelijke verwijdering

Het merendeel van de sociale netwerken doen zich voor als onlineplatforms, of als webhosts die hun gebruikers in de mogelijkheid stellen om content naar deze platforms te uploaden.

In dit geval is het niet de bedoeling om het volledige platform ontoegankelijk te maken, maar gaat het om een uitbreiding ervan. (Men streeft er bijvoorbeeld naar om een bepaalde content, zelfs een volledig profiel, op Facebook, maar niet om het volledig Facebook ontoegankelijk te maken.) Bijgevolg moet het verzoek tot verwijdering op grond van artikel 39bis, §6 van het Wetboek van Strafvordering gericht worden tot het platform zelf en niet tot de internetprovider (ISP) naar analogie met de websites.

Krachtens het geldende juridisch kader in de Europese Unie zijn de digitale of onlineplatforms normaal gezien niet wettelijk aansprakelijk voor illegale content, maar ze zijn gehouden om hem te verwijderen zodra dergelijke content wordt gemeld (cf. punt 3.5).

Bovendien hebben de meeste grote IT-ondernemingen nu een zetel in Europa (vaak in Ierland) en hebben ze zich er in het kader van een EU-gedragscode met de Europese Commissie toe geëngageerd om het hoofd te bieden aan de verspreiding van illegale online haatspraak³⁴.

Dankzij deze evoluties worden zelfs door de grote Amerikaanse platforms de vorderingen tot verwijdering eenvoudiger uitgevoerd ongeacht het feit dat aan sommige verzoeken nog steeds geen verder gevolg wordt gegeven op grond van de vrijwaring van een liberale opvatting van vrije meningsuiting.

Om deze hinderpaal te omzeilen, is het aangewezen om zich eerder toe te spitsen op het misdrijf van telefonische belaging overeenkomstig artikel 145, §3 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie dan op inbreuken, zoals het aanzetten tot haat of negationisme, die berusten op de illegale aard van de uitgedrukte meningen.

De vordering kan worden gericht aan de dienst DJSOC/I2-IRU die ze ten uitvoer legt en een proces-verbaal ter zake naar de magistraat verzendt, met een kopie naar de politiedienst in kwestie die de vordering heeft ingediend.

b) Verzoek tot vrijwillige verwijdering

Als “trusted flagger” in het raam van de uitbouw van het EU-platform om online content te verwerken (PERCI van Europol), kan de sectie DJSOC/I2-IRU eveneens een verzoek tot vrijwillige verwijdering van illegale content versturen naar de beheerder van de website of het platform in kwestie.

Ze dient vervolgens deze vraag in via het geautomatiseerde “PERCI-systeem” van Europol.

De melding is gebaseerd op de EU-gedragscode³⁷ waartoe de grote internetondernemingen zich geëngageerd hebben, dan wel op de gebruikersvoorwaarden van de hostingdienst of het platform.

Naast de wettelijke verwijzingen, de elementaire bestanddelen van het misdrijf en de motivering van het verzoek tot verwijdering moet dit verzoek de volgende elementen bevatten:

- een precieze omschrijving van de strafbare feiten en de link met de betrokken rekening;
- de naam en het (Europese) adres van het desbetreffende platform;
- de identiteitsgegevens: nickname – identificatienummer en URL.

De sectie DJSOC/I2-IRU stelt een uitvoerend proces-verbaal op ter attentie van de magistraat over het gevolg dat aan het verzoek tot vrijwillige verwijdering wordt gegeven. Wanneer een politiedienst dit verzoek heeft voorgelegd, wordt een kopie van dit proces-verbaal aan deze dienst bezorgd.

In de praktijk biedt de sectie i2-IRU (Internet Referral Unit) van de Directie van de Bestrijding van de Zware en Georganiseerde Criminaliteit (DJSOC) bijstand om de meest doeltreffende wijze te bepalen om de content te verwijderen naargelang de omstandigheden.

3.5. AANSPRAKELIJKHEID VAN DE INTERNETPROVIDERS EN -DIENSTENLEVERANCIERS

Hoewel de verschillende actoren (host, beheerder van de domeinnaam, operator, enz.) niet noodzakelijk de illegale content zelf hebben gecreëerd en het merendeel van deze verzoeken tot verwijdering vrijwillig wordt verwerkt, dragen deze ondernemingen een aansprakelijkheid waarnaar verwezen kan worden in een verzoek tot verwijdering.

Overeenkomstig het Europees recht hebben de grote IT-ondernemingen er zich in het kader van een gedragscode³⁸ met de Europese Commissie toe verbonden om de verspreiding

³⁷ Cf. de voorgaande voetnoot.

³⁸ Cf. de voorgaande voetnoot.

van illegale haatspraak te bestrijden in de zin van het kaderbesluit 2008/913/JBZ³⁹ van de Raad van 28 november 2008 betreffende de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht.

De Europese Unie probeert ook de verplichte samenwerking van de IT-ondernemingen te versterken aan de hand van de verordening (EU) 2022/2065 (digitaaldienstenverordening), die van toepassing is op alle tussenhandeldiensten van de informatiemaatschappij, met name de in punt 3.4. vermelde online hostingplatforms⁴⁰. De aanbieders van tussenhandeldiensten zijn normaal gezien niet aansprakelijk voor de informatie die de afnemer⁴¹ van de diensten verschaft, d.w.z. voor de door de gebruikers geplaatste content. Ze moeten daarentegen samenwerken met de gerechtelijke en bestuurlijke autoriteiten wanneer ze een bevel krijgen om op te treden tegen illegale inhoud⁴². De verordening voorziet eveneens in een reeks verplichtingen voor de aanbieders van tussenhandeldiensten teneinde “een transparante en veilige onlineomgeving”⁴³ te garanderen.

Naar nationaal recht gaat artikel 39*bis* van het Wetboek van Strafvordering niet gepaard met een specifiek misdrijf ten aanzien van de host, beheerder van de domeinnaam of operator die zou weigeren om het bevel ten uitvoer te leggen. Wanneer ze op de hoogte worden gebracht van het strafbare feit, kunnen ze evenwel worden beschouwd als mededader of medeplichtige, indien ze blijven weigeren om de maatregelen uit te voeren teneinde de gegevens ontoegankelijk te maken gelet op het feit dat ze het met kennis van zaken mogelijk maken dat het misdrijf verder wordt gepleegd.

Tot slot voorzien de artikelen XII. 17 tot XII.20 van het Wetboek van Economisch Recht in een verplichting om samen te werken met de gerechtelijke of administratieve autoriteiten en een regeling betreffende de aansprakelijkheid van de internetproviders en -dienstverleners (ASP en ISP)⁴⁴. De wet koppelt almaar strengere voorwaarden aan de niet-aansprakelijkheid van de dienstverleners naargelang de uitgeoefende activiteit: ‘mere conduit’ (doorgeefluik) (art. XII.17), opslag in de vorm van tijdelijke kopiëring van gegevens (art. XII.18) en hosting (host-diensten) (art. XII.19). Zodra de dienstverlener enig toezicht uitoefent op de gegevens, kan hij overeenkomstig het in de wet vastgelegde beginsel aansprakelijk worden gesteld voor de misdrijven waarvan deze gegevens het voorwerp zouden kunnen uitmaken. Dit zou het geval kunnen zijn voor discriminerende commentaren onder een online artikel op de website van een krant, commentaren die door een moderator zouden kunnen worden gesorteerd.

Er is geen sprake van een algemene verplichting tot toezicht. De dienstverleners zijn echter verplicht de bevoegde gerechtelijke of administratieve autoriteiten onverwijld in kennis te stellen van vermeende onwettige activiteiten of onwettige informatie die door de afnemers van hun diensten worden geleverd (art. XII.20., §2). Onverminderd andere wettelijke of

³⁹ Kaderbesluit 2008/913/JBZ van de Raad van 28 november 2008 betreffende de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht, *PB L 328, 6.12.2008, p. 55–58*.

⁴⁰ Verordening (EU) 2022/2065 van het Europees Parlement en de Raad van 19 oktober 2022 betreffende een eengemaakte markt voor digitale diensten en tot wijziging van Richtlijn 2000/31/EG (digitaaldienstenverordening), *PB L 277, 27.10.2022, p. 1–102, art. 2, art. 3*.

⁴¹ Voornoemde verordening (EU) 2022/2065, art. 4, art. 5, art. 6.

⁴² Voornoemde verordening (EU) 2022/2065, art. 9, art. 10.

⁴³ Voornoemde verordening (EU) 2022/2065, art. 11 en volgende.

⁴⁴ Wet van 15 december 2013 houdende invoeging van Boek XII, “Recht van de elektronische economie”, in het Wetboek van economisch recht, en houdende invoeging van de definities eigen aan Boek XII en van de rechtshandhabingsbepalingen eigen aan Boek XII, in de Boeken I en XV van het Wetboek van economisch recht (BS 14 januari 2014), art. XII.17 tot XII.20.

reglementaire bepalingen dienen deze dienstverleners de bevoegde gerechtelijke of administratieve autoriteiten op hun verzoek alle informatie te verschaffen waarover zij beschikken en die nuttig is voor de opsporing en de vaststelling van de inbreuken gepleegd door hun tussenkomst. De kennisname van de dienstverleners van de IT-onderneming wordt meer in het algemeen gelijkgesteld met de aansprakelijkheid ervoor.

Wanneer een internetprovider er via een kantschrift of een vordering krachtens artikel 39*bis* van het Wetboek van Strafvordering van op de hoogte van gebracht wordt dat zijn diensten gebruikt worden om een misdrijf te plegen, is hij verplicht de betwiste informatie ontoegankelijk te maken in afwachting van de beslissing van de procureur des Konings aangaande het kopiëren, de ontoegankelijkheid en de verwijdering van deze gegevens.

De niet-naleving van de voornoemde beginselen, bijvoorbeeld de weigering tot het verlenen van medewerking wordt strafrechtelijk gesanctioneerd op grond van de specifieke in artikel XV.118.3° van het Wetboek van Economisch Recht vastgelegde misdrijven, maar kunnen eveneens aanleiding geven tot vervolging van de internetprovider wegens mededaderschap.

4. BIJZONDER GEVAL VAN PERSMISDRIJF

4.1. BEGRIIP

Artikel 150 van de Grondwet stelt het volgende: “*De jury wordt ingesteld voor alle criminele zaken, alsmede voor politieke misdrijven en drukpersmisdrijven, behoudens voor drukpersmisdrijven die door racisme of xenofobie ingegeven zijn.*”

Persmisdrijven vallen bijgevolg onder de bevoegdheid van het hof van assisen.

Er dient aan te worden herinnerd dat elk misdrijf dat de vorm aanneemt van een strafbare mening die **schriftelijk** en **publiek verspreid** wordt een elementair bestanddeel van een persmisdrijf is ongeacht de aard van deze inbreuk.

Het Hof van Cassatie heeft de grenzen van dit begrip duidelijk afgebakend in heel wat arresten, waarvan de volgende betrekking kunnen hebben op de bestrijding van de discriminerende cyberhaat:

Het Hof van Cassatie oordeelt dat de schriftelijke strafbare meningsuitingen aan de hand van moderne communicatiemiddelen onder het toepassingsveld van dit begrip ‘persmisdrijf’ vallen.⁴⁵ (vert.) **Digitale teksten**, bijvoorbeeld berichten die op sociale media worden gepost, kunnen een persmisdrijf vormen.

Het Hof stelt daarentegen dat de grondwettelijke bescherming beperkt wordt tot de geschreven vormen van meningsuiting.⁴⁶(vert.) Een meningsuiting die als video op een internetplatform geplaatst wordt zou bijgevolg bijvoorbeeld nooit een bestanddeel van een persmisdrijf kunnen zijn.

⁴⁵ Cass. 6 maart 2012, nr. P.11. 1374.N.

⁴⁶ Cass., 9 december 1981, Arr. Cass., 1981-82, nr. 235, Cass., 29 oktober 2013, nr. P.13.1270.N.

Het Hof van Cassatie heeft overigens in 2020 aan het volgende herinnerd: *“Een drukpersmisdrijf is een inbreuk op ofwel de rechten van de maatschappij ofwel van een burger, door het uitdrukken van een delictuele gedachte of mening in een gedrukt of digitaal geschrift dat openbaar verspreid wordt.*

[...]

Voornoemde grondwettelijke bepaling laat de bevoegdheid van de jury niet afhangen van de relevantie of het maatschappelijke belang van de gedachte of de gepubliceerde opinie, noch van het al dan niet beargumenteerde of onderbouwde karakter van het strafbaar gestelde geschrift, noch van de reputatie van de auteur ervan.” ⁴⁷⁴⁸

4.2. SYNTHESE

Vervolg kan bijgevolg ingesteld worden bij de correctionele rechtbank in de volgende gevallen:

- het gaat om berichten die naar enkel één bepaalde persoon verzonden worden (**privéberichten**), die dus niet publiekelijk verspreid worden;
- de feiten zijn ingegeven door **racisme** of **vreemdelingenhaat** aangezien het begrip ‘racisme’ dient te worden geïnterpreteerd overeenkomstig het kaderbesluit van de Raad van de EU⁴⁹, waarbij op **religie** gebaseerde haat gelijkgesteld wordt met racisme en dit begrip ook het fenomeen ‘negationisme’ omhelst. In het omgekeerde geval kunnen door homofobie ingegeven feiten of haat op grond van een ander beschermd kenmerk een persmisdrijf vormen en vallen ze bijgevolg onder de bevoegdheid van het hof van assisen;
- de feiten betreffen de verspreiding van **video’s** of **beelden zonder tekst** of **audio-opnames** en geen geschreven teksten. In het omgekeerde geval kunnen digitale teksten een persmisdrijf vormen en behoren ze dus tot de bevoegdheid van het hof van assisen.

IX. BURGERRECHTELIJKE PROCEDURE

Niettegenstaande de vervolging die het Openbaar Ministerie op strafrechtelijk vlak kan instellen, kan de parketmagistraat of het audioraat zich tot de voorzitter van de bevoegde rechtbank richten met het verzoek de discriminerende praktijken te staken. De procedure

⁴⁷ Cass., 7 oktober 2020, P. 19.0644.F.

⁴⁸ Het arrest van het Hof van Cassatie van 19 januari 2022 kan in dit verband eveneens worden aangehaald, waarin het nog verduidelijkt heeft dat het hof van beroep, inhoudelijk, feiten van belaging kan berechten die via publicaties worden gepleegd, wanneer het zijn beslissing niet baseert op de strafbare aard van de verspreide gedachten of opinies, maar op het onophoudelijke, veelvuldige, repetitieve en systematische karakter ervan, en op de duur van de misdrijfperiode en de context waarbinnen deze gedachten of opinies zijn geïntroduceerd. De strafbare aard van de gedachten of opinies is immers geen wezenlijk bestanddeel van het misdrijf van belaging. Dit arrest lijkt evenwel minder van belang te zijn in het raam van de bestrijding van de discriminaties, waarbij het net de bedoeling van de vervolging is om de strafbare meningen aan te pakken.

⁴⁹ Kaderbesluit 2008/913/JBZ van de Raad van de EU van 28 november 2008 betreffende de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht (cf. punt IV. 2.).

wordt gevoerd zoals in kortgeding. Het is de bedoeling van deze bepaling om een snelle reactie tegen feiten van discriminatie te garanderen (art. 18 van de antiracismewet, art. 20 van de antidiscriminatiewet en art. 25 van de genderwet).

De arbeidsauditeur zal ook op de mogelijkheid letten om, op basis van artikel 138*bis*, §2 van het Gerechtelijk Wetboek, een gezamenlijke burgerlijke procedure in te dienen.

Naast het feit dat de niet-naleving van het vonnis waarbij de staking van de discriminerende praktijken wordt gelast (art. 26 van de antiracismewet, art. 24 van de antidiscriminatiewet en art. 29 van de genderwet) strafbaar wordt gesteld, kan het Openbaar Ministerie ook een dwangsom vorderen die aan de dader van de discriminatie wordt opgelegd wanneer hieraan na het vonnis geen einde is gemaakt (art. 17 van de antiracismewet, art. 19 van de antidiscriminatiewet en art. 24 van de genderwet).

Er wordt aan herinnerd dat het Openbaar Ministerie advies verleent, wanneer het dit nodig acht, in burgerrechtelijke zaken waarbij er, desgevallend, sprake is van grieven van discriminatie, krachtens artikel 764 van het Gerechtelijk Wetboek en de omzendbrief COL 13/2015⁵⁰.

X. OPLEIDING

De referentiemagistraat van elk parket en elk auditoraat moeten de basisopleiding van het IGO volgen.

De referentiemagistraat van elk parket moet ook deelnemen aan de voortgezette opleiding van het IGO betreffende de bestrijding van haatmisdrijven.

Het is overigens aangewezen dat de magistraten, juristen en criminologen bij elk parket en arbeidsauditoraat die zelf discriminatiedossiers behandelen of ondersteuning hieraan verlenen, ook deze basisopleiding volgen.

Elke referentiepolitieambtenaar moet ook een specialisatie volgen die door de overheden, die bevoegd zijn voor de opleiding van de politieambtenaren, wordt verstrekt. Het kan hierbij gaan om de door Unia verstrekte gespecialiseerde opleiding. De directeur-coördinator wordt op de hoogte gehouden van alle in elke politiezone genomen initiatieven betreffende opleidingen op het vlak van het fenomeen 'discriminatie'.

XI. SAMENWERKING TUSSEN HET OPENBAAR MINISTERIE, UNIA EN HET IGVM

De magistraten van de parketten en de auditoraten, en de politieambtenaren kunnen via volgende nummers rechtstreeks met Unia of het IGVM contact opnemen om informatie te verkrijgen over discriminatie: 02/ 212 30 00 (Unia) en 02 233 40 20 (IGVM). Ze kunnen ook de rechtspraak raadplegen op de website van UNIA (<https://www.unia.be/nl>) of het IGVM (<https://igvm-iefh.belgium.be/nl>).

Unia en het IGVM houden, in samenwerking met de referentiemagistraten, het lexicon op de website van Unia up-to-date.

⁵⁰ Omzendbrief COL 13/2015, herzien op 8 december 2022 van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep - Richtlijnen met betrekking tot het advies van het Openbaar Ministerie in burgerrechtelijke materies krachtens de wet van 19 oktober 2015 tot wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen van Justitie.

De referentiepolitieambtenaren en -magistraten, en elke geïnteresseerde politieambtenaar of magistraat kunnen zich inschrijven op de gespecialiseerde nieuwsbrief van Unia door een e-mail te verzenden naar het volgende adres: Col13@unia.be.

De parketmagistraten, met inbegrip van de jeugdsecties, en de arbeidsauditeurs richten een afschrift van alle vonnissen en arresten inzake discriminatie aan de door het College van procureurs-generaal aangewezen coördinerende magistraat op volgend adres: col13.par.gen.liege@just.fgov.be

De statistisch analisten van het College van procureurs-generaal stellen elk jaar, vóór 15 maart, de beschikbare parketstatistieken betreffende discriminatie ter beschikking van Unia, het IGVM en de Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid.

Unia en het IGVM worden uitgenodigd op de voornoemde algemene vergadering om een bijdrage te leveren aan de reflectie betreffende de bestrijding van discriminaties en de toepassing van deze omzendbrief.

XII. EVALUATIE

De voor het fenomeen 'discriminatie' bevoegde procureur-generaal verstuurt, om de drie jaar, de door de procureurs des Konings en de arbeidsauditeurs opgestelde evaluatieverslagen per mail naar de Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid, die, onder andere op basis van deze informatie, een evaluatieverslag opstelt op grond van een in overleg met deze dienst vastgelegde methodologie.

XIII. INWERKINGTREDING

Deze omzendbrief treedt in werking op 22 april 2024.

XIV. BIJLAGEN

- Bijlage 1a (NL-FR-DE): modelbrief aan de hand waarvan personen die een klacht indienen door de politie over de begeleiding ingelicht worden die door Unia verstrekt kan worden
- Bijlage 1b: (NL-FR-DE): modelbrief aan de hand waarvan personen die een klacht indienen door de politie over de begeleiding ingelicht worden die door het IGVM verstrekt kan worden
- **Bijlage 2:** alternatieve maatregelen voor de vervolging
 - Bijlage 2a: inleiding
 - Bijlage 2b (NL-F): Kazerne Dossin (nationaal dienst aanbod)
 - Bijlage 2c (enkel F): *Territoires de la mémoire (faits de la compétence du procureur du Roi de Liège)*
 - Bijlage 2d (enkel F): *Praxis (sexisme dans l'espace public – faits de la compétence du procureur du Roi de Liège)*
- **Bijlage 3** (enkel F): dienst aanbod CAPREV (Federatie Wallonië-Brussel)